

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200842

UNIVERSAL
LIBRARY

ಈಶ್ವರಕವಿ ವಿರಚಿತಂ
ಕವಿಜಿಹ್ವಾ ಬಂಧನಂ

ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

	ಪದ್ಯ		ಪದ್ಯ
ಅಶ್ವಾಸ ೧			
ದೇವತಾಸ್ತುತಿ	೧	ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಯುದ್ಧ ತರುವ ಗಣಗಳು	೩೫
ಕವಿ ವಿಚಾರ	೨-೫	ತೇಜಸ್ಸು ಲಾಭ ಮರಣಗಳನ್ನು ತರುವ ಗಣಗಳು	೩೬
ಎಂಟು ಗಣಗಳು	೬	ವೊಡಲು ದೇವಗಣವಿಡಬೀಳು	೩೭
ಅವುಗಳ ಬಣ್ಣಗಳು	೭	ಅದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ದುಷ್ಟಗಣವೂ ಶುಭಗಣ	
ಅವು ಹುಟ್ಟಿದ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅಂಗಗಳು	೮	ನಾಗುತ್ತದೆ	೩೮
ಅವು ಹುಟ್ಟಿದ ವಾರಗಳು	೯	ಮಾದಿಗಣಗಳ ಬಣ್ಣ ದೇವತೆ ಕುಲ ಫಲ	೩೯-೪೬
ಅವುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳು	೧೦		
ಅವುಗಳ ಭುಜಗಳು	೧೧	ಅಶ್ವಾಸ ೨	
ಅವುಗಳ ವಾಹನಗಳು	೧೨	ಪ್ರಾಸ	೧
ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವ	೧೩	ಆರು ವಿಧಗಳು	೨
ಅವುಗಳ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು	೧೪	ಅವುಗಳ ಫಲಾಫಲಗಳು	೩
ಅವುಗಳ ಗ್ರಹಗಳು	೧೫	ಉದಾಹರಣೆಗಳು	೪-೯
ಅವುಗಳ ದಿಕ್ಕುಗಳು	೧೬-೧೭	ಮತ್ತೆ ಮೂರು ವಿಧಗಳು	೧೦
ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿಗಳು	೧೮	ಉದಾಹರಣೆಗಳು	೧೧-೧೩
ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಸತ್ಕಲ ಕೊಡುವ ಗಣಗಳು	೧೯	ಯುಗ್ಮಪ್ರಾಸ	೧೪
ಅವುಗಳ ಲಿಂಗಗಳು	೨೦	ತ್ಯಕ್ತರ ಪ್ರಾಸ	೧೫
ಕೃತಿ ಕರ್ತನಿಗೂ ಅವನ ಪತಿಗೂ ಹಾನಿಕರವಾದ		ಅನುಪ್ರಾಸ	೧೬
ಗಣಗಳು	೨೧	ಅಂಕಪ್ರಾಸ	೧೭
ಕೃತಿ ಕರ್ತನಿಗೆ ವೃದ್ಧಿ ಕಾರಕವಾದ ಗಣಗಳು	೨೨	ವಡಿ ತೆಲುಗಿಗೆ, ಕನ್ನಡಕ್ಕಲ್ಲ	೧೮
ಕೃತಿ ಕರ್ತನಿಗೆ ಗೆಲುವು ಸೋಲು ತರುವ ಗಣಗಳು	೨೩	ವಡಿಯ ಲಕ್ಷಣ	೧೯
ಅವನ ಪತಿಗೆ ಸೋಲು ತರುವ ಗಣಗಳು	೨೪	ಆದರ ಭೇದಗಳು	೨೦
ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸೋಲು ತರುವ ಗಣಗಳು	೨೫	ಐದು ವಡಿಗಳು, ಅವುಗಳ ಹೆಸರು	೨೧
ಲಾಭ ನಷ್ಟ ತರುವ ಗಣಗಳು	೨೬	ವಡಿಪ್ರಾಸಗಳ ಪ್ರಯೋಗ	೨೨
ಅಶುಭಕರವಾದ ಗಣಗಳು	೨೭	ಕಂದದ ಎರಡನೆಯ ಶಾದದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ	೨೩
ಕೃತಿಪತಿಗಳಿಗೆ ಮಾರಕವಾದ ಗಣಗಳು	೨೮	ಸೀಸಪದ್ಯ	೨೪
ಶುಭಹಾನಿಗಳನ್ನು ತರುವ ಗಣಗಳು	೨೯		
ಆರಸನಿಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಲಾಭ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಗಳನ್ನು		ಅಶ್ವಾಸ ೩	
ತರುವ ಗಣಗಳು	೩೦	ವಜ್ರ್ಯಾವಜ್ಯಗಳಾದ ಅಕ್ಷರಗಳು	೧
ಕರ್ತೃವಿಗೆ ದುಃಖ ಶತ್ರುಭಯ ತೇಜಸ್ಸು ರಾಜ್ಯಲಾಭ		ಅಕ್ಷರಗಳ ಕುಲ	೨
ಗಳನ್ನು ತರುವ ಗಣಗಳು	೩೧	ಬಾಲ ಕುಮಾರ ವಾರ್ಧಕ ಮೃತಗಳು	೩
ಯಾವಾಗಲೂ ವಜ್ರ್ಯವಾದ ಗಣಗಳು	೩೨	ಉದಾಹರಣೆ	೪
ಮಂಗಳಕರವಾದ ಗಣಗಳು	೩೩	ಫಲ	೫
ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಜಯ ಕೀರ್ತಿ ಸಾಶ ರಾಜ್ಯಲಾಭಗಳನ್ನು		ಶಿವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ (?) ಅಕ್ಷರಗಳು	೬
ತರುವ ಗಣಗಳು	೩೪	ಅಕ್ಷರಗಳ ಲಿಂಗಗಳು	೭
		ಅಲ್ಪ ಪ್ರಾಣ ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳು	೮

	ಪದ್ಯ	ಪದ್ಯ	ಪದ್ಯ
ಮೊದಲಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಶುಭಗ್ರಹದೃಷ್ಟಿ	೯	ರಸ ಛಾಂದಾದಿಗಳು	೫
ಕವಿತಾಪತಿ ಪತ್ನಿಯರ ಹೆಸರುಗಳು ಮತ್ತು ದಶ ಕೂಟಗಳು	೧೦-೧೨	ಮುನ್ಯತ್ತಾರು ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಹತ್ತು ಜೀವಗಳು, ರೀತಿ, ವೃತ್ತಿ	೬
ವಿಷವಾಕ್ಯ ಅಮೃತವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಫಲ	೧೩	೯ ಲಿಂಗ, ೨ ಸಂಧಿ, ೬ ತಮಾಸ, ೮ ವಿಭಕ್ತಿ, ಪ್ರಕೃತಿ	೭
ಶುಭಾಶುಭವರ್ಣಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ	೧೪-೨೨	ಶ್ರತ್ಯಯ, ಆದೇಶ	೮
ಊರ್ಧ್ವ-ಅಧಃ-ಪಾರ್ಶ್ವಮುಖವರ್ಣಗಳು	೨೩	ಕಾಲ, ಪುರುಷ	೯
ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗ, ಫಲ	೨೪	ಕೋಶ, ಕಾವ್ಯ, ಜಾತಿ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳ	
ವರ್ಣೋತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನಗಳು	೨೫	ಜ್ಞಾನ	೯
ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಧಿದೇವತೆಗಳು	೨೬-೨೮	ಅರಿಸಮಾಸ ಲಕ್ಷಣೋದಾಹರಣ	೧೦
ಉಗ್ರಶಾಂತ ದೇವತೆಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಶುಭಫಲ	೨೯	ಅರಿಸಮಾಸ ರಹಿತವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ	೧೧
ಐದುವರ್ಣ (?) ಹತ್ತು ವರ್ಣಗಳು	೩೦	ಕುಕವಿಗಳು	೧೨-೧೩
ನಾಂದೀಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಶುಭವಾದವು	೩೧	ಕಾಮನ ಹದಿನಾರು ಕುಸುಮಾಸ್ತ್ರಗಳು	೧೪
ಪದ್ಯದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅಶುಭವಾದವು	೩೨	ಅವುಗಳ ಅಧಿದೇವತೆಗಳು	೧೫
ಲಿಂಗವಚನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆ	೩೩	ಬತ್ತಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು, ಬಿಲ್ಲಲ್ಲಿ ಐದು	೧೬
ಗಣವಿವೇಚನ ಔಚಿತ್ಯ	೩೪	ಪಂಚಬಾಣಗಳ ದೇವತೆಗಳು	೧೭
ಶಬ್ದದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣ	೩೫	ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗ, ಫಲ	೧೮
ಪತಿಯ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೂ ಮುಂದೂ ಶುಭವಾಚಕ		ಗುರಿಗಳು	೧೯
ವಿದ್ವರೆ ಜಯ ಸಂಪತ್ತು	೩೬	ಮಂತ್ರಗಳು	೨೦
		ಎಸುಗೆ	೨೧
		ಮೂರು ತೆರದ ಮೋಕ್ಷಗಳು	೨೨-೨೪
		ಮಿಕ್ಕ ಮೋಹಗಳು	೨೫
		ಇನ್ನು ಮೂರು ಮೋಹಗಳು	೨೬
		ವಿರಹೋದ್ದೇಶಕಗಳು	೨೭
		ಅತ್ಯ ಪ್ರಶಂಸೆ	೨೮

ಅಶ್ವಾಸ ೪

ಕನ್ನಡದ ೧೨೦೦ ಬಗೆಗಳು	೧		
ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು	೨		
ಇತರ ಬಗೆಗಳು	೩-೪		

ಪೀಠಿಕೆ

‘ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ’ದ ಓಲೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಪುರ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕವಿ ಲಿಂಗಣ್ಣಯ್ಯನವರಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಅವರು ಕೆಳದಿನ್ಯ ಪವಿಜಯದ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿಯ ವಂಶಿಕರಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಲಿಂಗಣ್ಣ ಕವಿಗಳು ಶೇಖರಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇದರೊಡನೆ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಮುಂತಾದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಗಳು ಇದ್ದಂತೆ ನನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕ.

ಅದುವರೆಗೆ ನಮಗೆ ಆಗಿದ್ದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಚಯ ರಾ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ಕವಿಚರಿತೆಯಿಂದ (ಸಂಪುಟ II ಪುಟ ೧೫೦-೧೫೧), ಕೆಟ್ಟಲ್ ಅವರ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯ ಪೀಠಿಕೆಯಿಂದ (LXI), ಮತ್ತು ರೈಸ್ ಅವರ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ಪೀಠಿಕೆಯಿಂದ (ಪುಟ ೪೧).

ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿ ಅಸಮಗ್ರ; ಎರಡನೆಯ ಪರಿಚ್ಛೇದ ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯಿತೆಂದು ಅವರೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ, ಪ್ರಾಯಶಃ, ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ‘ಖ’ ಪ್ರತಿ. ರೈಸ್ ಕೆಟ್ಟಲ್ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಪ್ರತಿಗಳು ಹೇಗಿದ್ದವೋ ತಿಳಿಯದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುತ್ತದೆ.

ಮೂರು ಮುದ್ರಣಗಳು

ಪಂಡಿತ ಎಚ್. ಶೇಷಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು ಮೂರು ಅಸಮಗ್ರ ಅಶುದ್ಧ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇದನ್ನು ನೋದಲು Annals of Oriental Research ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಸಂಪುಟ III ಮತ್ತು IV; ೧೯೨೯) ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮುನ್ನುಡಿಯೊಡನೆಯೂ ಸಾಲ್ಕು ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳೊಡನೆಯೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಇದು ‘ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಂ, ಈಶ್ವರ ಕವಿ ವಿರಚಿತಂ’ ಎಂದು ಆರಂಭವಾದರೂ ‘ಇತಿ ಬಾಣಕವಿ ನಿರ್ಮಿತಮಪ್ಪ ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಸಮಾಪ್ತಂ’ ಎಂದು ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೭೯ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಗ್ರಂಥವು ಹರುಕು ಮುರುಕು ಎಂದು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ಮದರಾಸ್ ಮುದ್ರಣ, ಅಥವಾ ಮಪ್ರತಿ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ.)

ಈಚೆಗೆ, ಎಂದರೆ ೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾರತ್ನ ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಓಲೆಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಿಂದಲೂ ಇನ್ನೂ ಐದು ಅಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಇದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಉಪೋದ್ಭೂತ ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರತಿಗಳು ಅಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ ಸಂಪಾದಕರು ಅನುಗ್ರಹ ಪಾಠವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ತಿದ್ದುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದಲೂ, ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ತಪ್ಪುಗಳಿವೆ; ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. (ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಮುದ್ರಣ ಅಥವಾ ಧಾಪ್ರತಿ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ.)

ನನಗೆ ದೊರೆತ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದದ್ದು 'ಶ್ರೀಮದ್ಗಂಗಾ ತರಂಗಾಂಕಿತ.....ಕಲ್ಲಿನಾಥಾಖ್ಯ ಲಿಂಗಂ' ಎಂಬ ಅದರ ಮಂಗಳಪದ್ಯ. ಇದು ಓಂಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಏಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಬಾರದೆಂಬ ಯೋಚನೆ ಬಂತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಅದರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅದನ್ನೇ ಶೋಧಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರಾಯಿತು; 'ನಿಡುವಣಿ' ಎಲ್ಲಿದೆ, ಅದು ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತನ ಊರಾಗಿರಬಹುದು, ಅದನ್ನಾದರೂ ವಿಚಾರಮಾಡೋಣ—ಎಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟೆ. ನಾನು ವಿಚಾರಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ರಾವ್‌ಬಹದ್ದೂರ್ ಪಿ. ಜಿ. ಹಳಕಟ್ಟೆಯವರು 'ನಿಡುವಣಿ ಯೆಂಬುದು ಬಿಜಾಪುರದ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮ; ಅದನ್ನು ಈಗ ನಿಡೋಣಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು.* ಹಾಗೇ ಹಾಸನದ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ ಹೊಳೆನರಸಿಪುರದ ತಾಲ್ಲೂಕು ದೊಡ್ಡಕಾಡನೂರು ಹೋಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಡುವಾನಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ ಎಂದೂ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಸವೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ಹೆಚ್ಚುವರಗಳು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಿಡೋಣಿ, ನಿಡುವಾನಿ ಎರಡೂ ನಿಡುವಣಿಯಾಗಬಹುದು.—ಅಡೋಣಿ, ಅದವಾನಿ, ಎಂಬಂತೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಮೂಲ ಶಬ್ದವು 'ನಿಡಿದಾದ ಓಣಿ' (= ಉದ್ದವಾದ ರಸ್ತೆ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಆದದ್ದು. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ಗ್ರಂಥವು ಅಷ್ಟೇನೂ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ತೋರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಅದರ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಉದಾಸೀನ ಮಾಡಿದೆ. ಮದರಾಸ್ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ನೋಡಿದಮೇಲೆ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಬಲವಾಯಿತು. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡದ್ದರಿಂದ ಅದರಮೇಲೆ ಔದಾಸೀನ್ಯವೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ವೃತ್ತವನ್ನಾದರೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆಯೇನೋ ಇತ್ತು. ಏಕೋ ಅದು ಕಾರ್ಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಧಾರವಾಡದ ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈ ಆದಿಪದ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದು ಹೊರಗೆ ಬಂತಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಆ ಗ್ರಂಥವೂ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಯಂತೆಯೇ ಇದೆಯೋ ಏನೋ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಎರಡನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದೆ. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಪ್ರತಿಯು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾರಿಗೂ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಇದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಶುದ್ಧಪ್ರತಿಯೆಂದೂ, ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ (ಅಥವಾ ತೀರ ಕಡಮೆಯಾಗಿ) ಮೂಲಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಹತ್ತಿರ ಬರುತ್ತದೆಂದೂ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಮಾಡಿ ಮಪ್ರತಿ ಧಾಪ್ತರಿಗಳಿಂದ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಹೋದಾಗ ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವೆನ್ನಿಸಿತು; ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ಅಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಂಡು

... "ನಿಡುವಣಿ" is a big village in the Bijapur Taluka, 12 miles distant from Bijapur City. It is called ನಡೋಣಿ now by the people. I have passed many a time by the village, but have not actually gone into the village. I shall inquire about the temple you refer to. If you can inform the particulars about the temple about which you intend to have special information, I shall make detailed local inquiry and inform you . . . 8-9-1939.

ಬಂದುವು ; ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಸಿದರೆ, ಮುದ್ರಣದ ಕಷ್ಟವಿರಲಿ, ಓದುವುದೇ ತುಂಬ ಕಷ್ಟವಾಗುವುದೆನ್ನಿಸಿತು. ಹೇಗೂ ಅವರದು ಪ್ರತಿಗಳೂ ಅಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ ಮುದ್ರಿಸುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ತೋರಿತು. (ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಮುದ್ರಣ ಅಥವಾ ಬೆಂಪ್ರತಿ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ.)

ಮೂಲಪಾಠ

ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹೋಲಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಮುದ್ರಣಗಳ ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ತಾರತಮ್ಯ, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಾನ ಇವು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಬೆಂಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಟ್ಟು ಪದ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆ ೪೬+೨೪+೨೩+೨೮=೧೨೧. ಧಾಪ್ರತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೪೬+೨೪+೨೧+೨೩=೧೧೪ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡಿದೆ. IIIನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೨೩, ೨೪, ೨೭, ೨೩, ೨೪ ಪದ್ಯಗಳೂ, IVನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೧, ೨, ೩, ೪, ೨೭ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಕಡಮೆಯಾಗಿರುವ ಪದ್ಯಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ III ೨೩, ೨೪ ಪದ್ಯಗಳು ಊರ್ಧ್ವಮುಖದ ಅರ್ಧೋಮುಖದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಮುಖದ ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಅವು ಎಲ್ಲಿ ಶುಭಕರಗಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ೨೭, ೨೩, ೨೪ ಪದ್ಯಗಳು 'ಪದಕವಿತಾಲಕ್ಷಣ'ವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. IV ೧-೪ ಪದ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡದ ಬಗೆಗಳನ್ನೂ, ೨೭ನೆಯ ಪದ್ಯವು ವಿರಹವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಈ ಹತ್ತು ಪದ್ಯಗಳೂ ನಾಲ್ಕು ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಿಷಯ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥ ಹರುಕು ಮುರುಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಬೆಂಪ್ರತಿಯು ಸೇರಿಸಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು, ಧಾ ಪ್ರತಿಯು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು; ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದೂ ಇರಬಹುದು. (ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಬೆಂ IV ೨೭ನ್ನೂ ಧಾ IV ೨೫-೨೯ನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿ.) ಧಾ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಯಾವ ಯಾವುದೋ ಪದ್ಯಗಳು ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ಹತ್ತು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಬೇರೆಡೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸದೆ, ಮೂರು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೀರ ಕಡಮೆ ಪದ್ಯಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಬೆಂಪ್ರತಿಯು ಈ ಹತ್ತನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದೂ ಗಮನಾರ್ಹವೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿರಲಾರವೆಂದೇ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತು, ಮೂಲಪ್ರತಿಯು ಈ ೧೨೪ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರುವುದು ಸಂಭವ.

ಧಾಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು (೬೫+೪೩+೪೧+೬೮=) ೨೧೭ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ; ಎಂದರೆ ಬೆಂಪ್ರತಿಗಿಂತ ೯೬ ಪದ್ಯಗಳು—ಅಥವಾ ಅದರ ೧೦ನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ೯೬ ಪದ್ಯಗಳು—ಹೆಚ್ಚಾದ ಹಾಗಾಯಿತು:—ಇವು I ರಲ್ಲಿ ೨-೭, ೧೧, ೧೨, ೧೪, ೧೬, ೨೪, ೨೬, ೩೦ ೫೦-೫೨, ೬೩-೬೫ (ಒಟ್ಟು ೧೯); II ರಲ್ಲಿ ೧-೩, ೧೬-೧೮, ೨೧, ೨೩ ೨೮-೩೫ ೩೭-೪೩ (ಒಟ್ಟು ೨೩); IIIರಲ್ಲಿ ೧-೩, ೯, ೨೯, ೩೫-೩೮, ೪೧ (ಒಟ್ಟು ೧೦); IV ರಲ್ಲಿ ೧-೯, ೧೭, ೨೦, ೨೭, ೩೫-೩೯, ೪೧-೬೮ (ಒಟ್ಟು ೪೫)* ಹೀಗಿವೆ. ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವವೇ ೨೨ ಪದ್ಯಗಳು. ಇವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೀಠಿಕಾ ಶ್ಲೋಕ

* ಇವುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿದರೆ ೯೭ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಗಳ ವಿಸ್ತರಣೆ; ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವವು ೪೭. ಧಾ ಪ್ರತಿಯ IV ೪೦ನೆಯ ಪದ್ಯವು ಬೆಂಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯಾಂತದ, ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಾಂತದ, ಪದ್ಯ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಮಿಕಳಿಗಳು, ಚಂದ್ರಕಳಿಗಳು, ವಿಟರ ಲಕ್ಷಣಗಳು, ವೈರಾಕ್ಷರಗಳ ಕ್ರಮ, ಪಟ್ಟಿದಿಗಳ ಕ್ರಮ, ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಭಾಗ (೪೧-೬೮) ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿರಬೇಕು. ಮಿಕ್ಕವುಗಳಲ್ಲಿ II ೨೭-೪೩ ಈ ಪದ್ಯಗಳು ವಡಿಯ ವಿವರಣೋದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಬೆಂಪ್ರತಿಯ II ೧೮-೨೩ರಲ್ಲಿ ವಡಿಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿವರಣೆ ಸಾಲದು, ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಲ್ಲ, ಎಂದೋ ಏನೋ ಧಾಪ್ರತಿಯ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲಣ ೨೭-೪೩ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರಬೇಕು. ವಸ್ತುತಃ ವಿವರಣೆ ಆವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟತರವಾಗಿದೆ. ಕವಿಯು ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷಣ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿರುವಂತಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೆಂಪ್ರತಿಯ ೧೮-೨೪ ಈ ಪದ್ಯಗಳ ಎರಡು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ವಡಿ ಇದೆ—೧೮. ಕೆ-ಪೇ, ಕ-ಕಾ; ೧೯. ಅ-ಆ, ಪ-ಪ; ೨೦. ನಿ-ನಿ, ತ-ತಾ; ೨೧. ಸ-ಸ, ಬೆ-ಭೇ; ೨೨. ಭಾ-ಭಾ, ಕೇ-ಕೆ; ೨೩. ಸ-ಸ, ಕೆ-ಕೇ; ೨೪. ಸ-ಸ, ಕೊ-ಲೋ. ಇದು ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿರಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಮುಂದೆ ಹುಡುಕಿದರೆ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ವಡಿ ಪ್ರಯೋಗದಂತಿರುವುದು ಕಂಡರೂ, ಅದು ಹೀಗೆ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದರೆ, ಕಂದದ ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಮೂರನೆಯ ಗಣವಾದಮೇಲೆ, ಯತಿ ಇದೆ—ಎಂಬುದು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಯತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ವಡಿಯೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ಹೋಯಿತು.

ಇದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೂ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೆಂಪ್ರತಿಯ ೧೩೪ ಪದ್ಯಗಳೇ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದು ಸಂಭವ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಮಪ್ರತಿಯನ್ನು ಇವುಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ; ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆಂಪ್ರತಿಯ I ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೩೪ ಪದ್ಯಗಳೂ II ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೧೮ ಪದ್ಯಗಳೂ III ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೫ ಪದ್ಯಗಳೂ IV ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ೨ ಪದ್ಯಗಳೂ, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ೫೯ ಪದ್ಯಗಳು—ಎಂದರೆ I ಮತ್ತು II ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನಭಾಗ—ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯವಿಭಾಗವಿಲ್ಲ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ, ಮಿಕ್ಕ ೧೨೦ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಂದಲೋ ತಂದು ಸೇರಿಸಿದ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಪಾಠ ತೀರ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಗ್ರಂಥಪಾಠ

ಬೆಂಪ್ರತಿಯ ಮೂಲವು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದು ಪ್ರಾಯಶಃ ವ್ಯಾಪ್ತವನ್ನ ನಾದವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಂಡದ್ದು; ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಯೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದಂತಿದೆ. 'ಪ್ರತ್ಯಂತರೇ ಮನ್ಯಥಾಸ್ತ್ರಗಳ' ಎಂದು ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹೀಗೆ ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ರೂಢಿಯಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಏತ್ಯ ಓತ್ಯಗಳು ಬಂದಾಗ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೀರ್ಘವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ—ಎಕಾಂಬಕ, ಮೆಷ, ಎಣ, ಇತ್ಯಾದಿ; ಅದರ ಅನುಕರಣದಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡಪದಗಳ ದೀರ್ಘವೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ—ಸೊಲ್ವು, ಸೊಲ್ವುದು, ಇತ್ಯಾದಿ. 'ಸಿ'ಗೆ ಬದಲಾಗಿ 'ಶಿ' ಬರುತ್ತದೆ—ರಶಿಕ, ಅಶಿಕ, ನಾಶಿಕಾ, ಶಿಕವರ್ಣಂ, ವಿಕಶಿಕ, ಇತ್ಯಾದಿ; ಹಾಗೇ 'ಶಿಕ್ಷಿತ' ಎಂಬುದು 'ಸಿಕ್ಷಿತ' ಎಂದಿದೆ.

ನಂಮೋಃ, ಕಂನಡ, ವಂಣಂ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸ್ವಾರವಿದೆ; ಈಗ ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ರೂಢಿ. ಮುಂತ್ರೈ, ದುಃಖ್ಞುಃ, ಅಂತ್ರೈ, ಸಂತ್ರೋಷಂ, ಅಂತ್ರಕ, ಉಗ್ಗೈ, ದಂತ್ರ, ರುದ್ಧೈ, ಎಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತುಗಳಿವೆ. ಈಗ ಒತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇ, ಎ, ಒಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ವ್ಯಂಜನವಿದೆ—ಯಿನವಾರಂ, ಯಂದು, ಯಿಪ್ಪತ್ತು, ಯೆಂದುಂ, ಯಸೆವಾ, ವದವಿದ, ವೊವ್ಪುವ, ವೊಳುಗನ್ನಡ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಉಸುರ್ದಂ, ಉಸುರ್ದೊಡೆ (ಉಸುರ್ದೆ ಎಂದೂ ಇದೆ.) ಇಟ್ಟಡಿ, ಜಗಣಮ, ಅಕ್ಕು, ಅವಗ, ತುಱುಗರ್ಕ, ಅನಲು, ಮುಂತಾದ ನಡುಗನ್ನಡ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಪುನುರ್ದಮ, ದುಃಫಲ, ಕೃತಿ, ಕೃತಿ, ಸೊಗಇಪ, ವನ್ನಿ, ಎಂಬ ಅಶುದ್ಧರೂಪಗಳಿವೆ. ಆ ಮತ್ತು ಆ ಇವುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲ. I ಛರಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವಜ್ಞೇ' ಎಂದೂ IV ಛರಲ್ಲಿ 'ತುಱುಗರ್ಕ' ಎಂದೂ (ಪ್ರಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ) ಅಶುದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯು ಈ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಒಂದೆರಡುಕಡೆ ೪ ಮಾತ್ರೈಗಳ ಎರಡು ಗಣಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ೩ ಮಾತ್ರೈಯ ಒಂದು ಗಣ, ೫ ಮಾತ್ರೈಯ ಒಂದು ಗಣ, ಹೀಗೆ ಬಂದಿದೆ (ಆಶ್ವಾಸ೪-೬, ೮, ೯.) ಎರಡನೆಯ ಪಾದದ ಕೊನೆಯ ಗಣ ಲಘುವಿನಿಂದ ಮುಗಿಯುವುದೂ ಉಂಟು (೪-೧೨.) ಇವು ನಡುಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಕಂಡುಬರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. II ಛರಲ್ಲಿ ಅಜಪ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡುತ್ತ ಪ್ರಾಸಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗಸಹಿತವಾದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಂಧಿ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ಹಾಗೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಮಿಕ್ಕ ಕಡೆ ಅಸ್ವಪ್ನವಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದಾಗ, ತಪ್ಪಿದ್ದಾಗ, ಧಾಮ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನೂ ಪಾಠಾಂತರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಿದ್ದಿದೆ. ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ತಿದ್ದುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಇನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಸರಿಪುರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕವಿ

ಕವಿಯ ಹೆಸರು I ಛರಲ್ಲಿ 'ಈಶ ಕವೀಶಂ' ಎಂದಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನ ಹೆಸರು ಈಶ್ವರ' ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಮಿಕ್ಕ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧ್ಯಾಯಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಅಭಿನವ ಕೇಶಿರಾಜ' ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅವನ ಬಿರುದಿರಬೇಕು. ಕೇಶಿರಾಜನು ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವನ್ನು ಬರೆದನು. ಅವನು ಭಂದೋಗ್ರಂಥವನ್ನೇನೂ ಬರೆದಂತೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ 'ಲಕ್ಷಣ ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ ಸುಲಕ್ಷಣಿ' ಎಂದು ಅವನಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಗೌರವವಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ತನಗಿಂತ ಸುಮಾರು ೫೦-೬೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಭಂದೋಗ್ರಂಥ'ವನ್ನು ಬರೆದ ನಾಗವರ್ಮನನ್ನೇ ಹೆಸರಿಸಿಲ್ಲ; ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಇವನು ಕಂಡಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಹಿಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಒಂದೇ ದೊಡ್ಡ ಭಂದೋಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಂತೆ ಆದರ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ; ಇಂದಿಗೂ ಆದರ ಶುದ್ಧ ಪಾಠ ದುರ್ಲಭ

ವಾಗಿದೆ. ನಾಗವರ್ಮ, ಫಣಿವರ್ಮ ಎಂಬ ಘೋಷಿತರುಗಳು ಭಂಡಿಸ್ತಿನ ಕರ್ತನನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಜನರು ಯಾವ ಭಂದೋಗ್ರಂಥ ದೊರಕಿದರೂ ಅದು ನಾಗವರ್ಮನದೆಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಫಣಿವರ್ಮ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೆಲವು ತ್ರುಟಿತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಬಾಣಕವಿ ಯಾರೋ, ಅವನು ಏನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೋ ತಿಳಿಯದು. (ಅವನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನಲ್ಲ.) ಹೀಗೆ ಈಶ್ವರಕವಿಗೆ ಫಣಿವರ್ಮ, ಬಾಣ, ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಾಗಲಿ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಾಗಲಿ ಇದ್ದಿರಲಾರವು. ಬಿಂಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸೊಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಕಿಟ್ಟಲರೂ, ಅವರನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿ ರಾ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ, 'ಇವನ ತಂದೆ ಕಚ್ಚುಟೀಶ'ನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಿಟ್ಟಲರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಆಧಾರ ದೊರೆತಿತ್ತೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಧಾಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ (vii) ಕಛಪೇಶನೆಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ 'ಚ' ಪ್ರತಿಯ ೭ನೆಯ ಪದ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ತಪ್ಪುಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ಕವಿಯು ಬರೆದಿರಲಾರನು. ಇನ್ನಾರು ಬರೆದು ಸೇರಿಸಿದರೋ ತಿಳಿಯದು. ಧಾಪ್ರತಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಆರು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದರೊಳಗೇ ಈ ಪದ್ಯವಿರುವುದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದೇ ಕಿಟ್ಟಲರಿಗೂ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇದನ್ನು ನಂಬಿ ಈಶ್ವರ ಕವಿಯು ತಂದೆ ಕಛಪೇಶನೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವುದು? ಇದು 'ಕಚಟಿಸ್ವರ ವಿಪ್ರಕುಲಂ' ಎಂಬ ಪದ್ಯದ (III ೨) ಮೊದಲ ಪಾದವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಓದಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಉಂಟಾದ ಭ್ರಾಂತಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು 'ಕಚಟೀಸ್ವರ ವಿಪ್ರಕುಲಂ' ಎಂದು ಓದಿ, ಕಟೀತ್ವರನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಎಂದು ಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಕಚಟೀತ್ವರಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ, ಕಛಪೇಶ್ವರವಾದರೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ (ಕಚ್ಚಪ = ಆಮೆ) ಎಂದು ಹೀಗೆ ತಿದ್ದಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು—ಎಂದು ನನಗೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾಲ

ಕೇಶಿರಾಜನ (ಅಥವಾ ಕೇಶವನ) ಕಾಲ ಸು. ೧೨೫೦. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಭಿನವ ಕೇಶಿ ರಾಜನಾದ ಈಶ್ವರನ ಕಾಲ ಅಲ್ಲಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ; ಎಷ್ಟು ಈಚೆಗೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಅವನು ಬಿಳಿಗ ಅರಸರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾ|| ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ಊಹೆಯಂತೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೫೦೦ ಎಂದು ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಮತ

ಈಶ್ವರಕವಿಯು ಶಿವಭಕ್ತನೆಂಬುದು ಆದಿ ವೃತ್ತದಿಂದಲೂ, ಮಧ್ಯೆ ಮಧ್ಯೆ ಬರುವ ಶಿವ ವಿಷಯಕವಾದ ಪದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವನು ವೀರಶೈವನೋ ಶೈವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೋ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಆಧಾರವಿಲ್ಲ.

ಭೀಮಣ

ಈ ಗ್ರಂಥದ II ೨೦ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ 'ಭೀಮಣ'ನ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇವನು ಕೇಶಿರಾಜನು ಧಾತುಸಾತದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಭೀಮನಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಭೀಮನು ವೈಯಾಕರಣ ('ಸಂಭಾವನೆ' ಪುಟ ೧೮೩-೧೯೧); ಅವನು ಛಂದೋವಿಚಾರಪತ್ರ ಪ್ರಕಟಾದಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. 'ಭೀಮಣ'ನು ವಡಿಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕುರಿತ ಹೇಳಿದವನು. 'ಭೀಮಣ' (= ಭೀಮಣ್ಣ) ಎಂಬ ಶಬ್ದರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ವಡಿಯ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ರೂಢವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೂ, ಅವನು ಅಂಧ್ರನಿರಬೇಕೆಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ನೇಮುಲವಾಡ ಭೀಮಕವಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಹ್ನಾನೆ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವಾದ 'ಕವಿಜನಾತ್ರಯಮು' ಅವನ ಕೃತಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಿ ಲ್ಲಿಟ್ಟಿದೆ. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವು 'ಮಲ್ಲಿಯ ರೇಚ'ನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಜನಜನಿ: ವಾದ ಪ್ರತೀತಿಯೇನೋ ಭೀಮಕವಿಯೇ ಕರ್ತೃನೆಂಬುದು. ಅವನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೧ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ ಅಥವಾ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿ(?). (ಜಯಂ: ರಾಮಯ್ಯ ಪಂతుಲು ಅವರ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ: ಕವಿಜನಾತ್ರಯದ ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ ೧೯೩೨, ಅಂಧ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಂಪತ್ತಿನ ಪ್ರಕಟನೆ ೩. A History of Telugu Literature by P. Chenchiah, p. 58.) ಕವಿಜನಾತ್ರಯವು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದ ಛಂದೋಗ್ರಂಥ. ಇದನ್ನು ಈಶ್ವರಕವಿಯು ನೋಡಿರಬಹುದು 'ಭೀಮಣ ಮುಖ್ಯರ್' ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ಪಕವಿಯಮು ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅಪ್ಪಕವಿಯವನ್ನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೫೭) ನೋಡಿ ಅದನ್ನೇ ಆಮುಸರಿಸಿದನೆಂದೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಅನಂತರವೇ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಕವಿಯ ಹೇಳಿಕೆ ಕವಿಜನಾತ್ರಯದ ಕರ್ತೃವು ಭೀಮಕವಿಯೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಜನಪ್ರತೀತಿಗೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, 'ಭೀಮಣ': ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾವ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವೂ ಇಲ್ಲ.

ವಡಿ

'ವಡಿ'ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು II ೧೯ ರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ:—

ಪದ ಪದ್ಯದ ಮೊದಲಕ್ಷರ
 ವದು ತಪ್ಪದೆ ನಡುವೆ ಯತಿ ವಿಲಾಸದೊಳಿಡಲುಂ |
 ವಿದಿತದೆ ವಡಿಯವ್ವುದು ವ್ಯದು
 ಪದಯುಗೆ ನಿರ್ಮಲಸುಚಿತ್ತೆ ಪರಹಿತಚರಿತೇ ||

ಪಾದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅಕ್ಷರವು (ಅಥವಾ ಅದರ ಸವರ್ಣವು) ಯತಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಡಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಅದು ಯತಿಯೇ ಅಲ್ಲ; ಯತಿ ಎಂದ

In Telugu.....the internal Yati indicates the recurrence of the initial syllable of the line or its equivalent rather than the breaking off of a word. In its essence Telugu Yati is more akin to alliteration than to caesura. Sometimes the two ideas are combined.

ತೆಲುಗುರೋ ಪಳೆಯನಗಾ ಪಾದಾದ್ಯಕ್ಷರ ಮುನಕು ಸವರ್ಣಮ್ನಿನ ಯಕ್ಷರಮಾ ವಸ್ತುತಿಯೇ - ಕವಿಜನಾತ್ರಯದ Preface page 11 ಮತ್ತು ಪೀಠಿಕೆ ಪುಟ ೨೯.

ವಿರಾಮಸ್ಥಾನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಯತಿ ಅಥವಾ ಯತಿವಿಶೇಷ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಸವಿಶೇಷ ಎನ್ನುವುದು ಸರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಪಾದದ ಎರಡನೆಯ ಅಕ್ಷರವು ಮುಂದಿನ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲಾ ಎರಡನೆಯ ಅಕ್ಷರವಾಗಿ ಬಂದರೆ ಅದು ಪ್ರಾಸ. ಮೊದಲನೆಯ ಅಕ್ಷರ (ಅಥವಾ ಸಮಾನಾಕ್ಷರ) ಅದೇ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಯತಿಯನಂತರ ಬಂದರೆ ಅದು 'ವಡಿ'. ಇದರ ಅನುಸರಣೆಯಿಂದ ಪದ್ಯವು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೂ ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಶಬ್ದಾಲಂಕಾರವೆನ್ನಬಹುದು.

ಈ ಶಬ್ದದ ನಿರುಕ್ತಿ ಏನೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಕನ್ನಡದ ಮಡಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ (ಅಥವಾ ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ) ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಇದು ಸಾಲ್ವಡಿ ಐವಡಿ ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ 'ವಡಿ' ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನೇ ತಾಳುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ 'ವಿಚ್ಛೇದ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ಉಡಿ, ಉಡೈ, ಒಡೆ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ತಮಿಳು ಶಬ್ದಗಳಿವೆ. ವಡಿಯು ಇವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತಜನ್ಯವೇ ಎಂಬ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ (೪೩-೪೭) ನೋಡಬಹುದು.

ಪದ ಪದ್ಯ ಸಾದ

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು 'ಪದ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು 'ಪದ್ಯಕಾವ್ಯ' ಅಥವಾ ಈಗ ನಾವು ವ್ಯವಹರಿಸುವಂತೆ ಬಿಡಿ 'ಪದ್ಯ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ (ಉದಾ: ಪದ ಕವಿಯಂ ೧-೫, ಪದಕರ್ತರಿಗೆ ೧-೩೫, ಪದದ ಮೊದಲೊಳ್ ೩-೩೨) 'ಪದ್ಯ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಸೇರಿಯಾಗಲಿ (ಉದಾ: ಪದ ಪದ್ಯಗಳೊಳ್ ೧-೨೭, ೩೨, ೩೭, ೨-೧, ಪದಪದ್ಯಕ್ಕೆ ೧-೨೮, ೩-೧೯, ಪದಪದ್ಯದ ೨-೯, ೧೯, ಪದಪದ್ಯದ ೩-೩೬) ಇರಬಹುದು. ಸಾಂದೀಪದ (೩-೩೧) ಪಲ್ಲವಿ ಪದ (೩-೩೩) ಎಂದು ಇತರ ಪದಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಬಂದಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಪದ್ಯಪದಕೆ (೩-೧) ಎಂದು ಹಿಂದುಮುಂದಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದೂ ಉಂಟು. ಸೀಸಕ್ಕಂ ಪದಗಳ್ (೨-೨೨) ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸೀಸಪದ್ಯ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಾಗವರ್ಮನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಪದವೆಂದರೆ ಕಂದ ಅಥವಾ ವೃತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. (ಸೂತ್ರ ೨೪೧). ಬಹುಶಃ ಅಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಬಿಡಿಪದ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಇದೊಡನೆ ನೈಪಶುಂಗನ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಪದಪದ್ಯತಿಯೊಳ್ (೧-೧೯, ೨೪) ವೃತ್ತ ಜಾತಿ ಪದ ಪದ್ಯತಿಯೊಳ್ (೧-೭೦) ಪದ ಪದ್ಯತಿಗೆ (೧-೮೩) ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ದೋಲಿಸಬಹುದು. ಪದನೆಂಬುದು ಪದ್ಯ (ಅಥವಾ ಹಾಡು) ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ 'ದಾಸರ ಪದಗಳು', 'ಕ್ಷೇತ್ರಯ್ಯನ ಪದಗಳು', 'ಸರ್ವಜ್ಞನ ಪದಗಳು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿಂದೆ ಪದ್ಯ ಗದ್ಯ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ Poetry, Prose ಎಂಬಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಭೇದವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಪದನೆಂಬುದನ್ನು ಬಿಡಿಪದ್ಯ (verse, stanza) ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಪದವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಸಾಲು ಅಥವಾ ಪಾದ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ: ಕಂದದ ಮೊದಲ ಪದಕ್ಕೆ, ' ಎರಡನೆಯ ಪದಕ್ಕೆ ' (೨-೨೩) ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿ. ಅದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪಾದ ಎಂಬುದರ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಇದೆ.—' ನಾಲ್ಕುಂ ಪಾದಕ್ಕು ದಯುಸುಗುಂ ' (೨-೧). ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ೧-೨೫, ೩೦ ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪದ ಪಾದವಿಯು(ದಿ?)ತನಿಯಮ, ಪದವಿದಿತ ಪಾದನಿಯಮ, ಎಂಬೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪದ ವೆಂದರೆ ಬಿಡಿಪದ್ಯ ಅಥವಾ ವೃತ್ತ, ಪಾದವೆಂದರೆ ಸಾಲು ಎಂದರ್ಥ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪದಶಬ್ದಕ್ಕೆ, ಮಾತು, ಹದ, ಅಥವಾ ಓಚಿತ್ಯ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತವಲ್ಲ.

ಗ್ರಂಥಸ್ವರೂಪ, ಪ್ರಯೋಜನ

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ತನ್ನನ್ನು ' ಕವೀಶಂ ' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ' ಕಾವ್ಯ 'ವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ. ' ಕವಿ ' ಎಂದರೆ ' ಪಂಡಿತ 'ನೆಂದೂ ಅರ್ಥ; ಆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇವನು ಕವಿಯೇ ಹೊರತು, ಇಲ್ಲಿ ' ರಮಣೀಯಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ 'ಯಾಗಲಿ, ' ರಸಾತ್ಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯ 'ವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದರೆ ವಡಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ವರ್ಣಗಳ ಮತ್ತು ಗಣಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಇವುಗಳ ಜ್ಞಾನ. ಇಂದು ನಮಗೆ ಅಮೃತಗಣ ವಿಷಗಣಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು; ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು; ಅದನ್ನು ಇವನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗಣಗಳ ಬಣ್ಣ ದೇವತೆ ಮುಂತಾದ ಮಿಕ್ಕ ಕೆಲವು ನಂಬಿಕೆಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಕವಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವು ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥ, ಬರಿಯ ಛಂದೋಗ್ರಂಥವಲ್ಲ, ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕನ್ನಡಗಳು ರಸ ಭಾವ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರು ಮುವ್ವತ್ತಾರು ಅಲಂಕೃತಿಗಳು ಲಿಂಗ ಸಮಾಸ ಆಖ್ಯಾತ ನಿಘಂಟು ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ ಮನ್ಮಥಾಸ್ತ್ರ ಮೋಹ ವಿರಹ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದಿನ ಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾದ ವಾಮನ ಭಾಮಹಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣವಷ್ಟನ್ನೇ ಹೇಳದೆ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನ್ಯಾಯಾದಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯಾದವನಿಗೆ ಬರಿಯ ವ್ಯಾಕರಣವಾಗಲಿ ಛಂದಸ್ಸಾಗಲಿ ಅಲಂಕಾರವಾಗಲಿ ನಿಘಂಟಾಗಲಿ ತಿಳಿದರೆ ಸಾಲದು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬೇಕು ಎಂಬುದು ಅವರ ಭಾವ. ಅದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮುಂದೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂತು. ಆ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಆಂಧ್ರಲಕ್ಷಣಗ್ರಂಥಕರ್ತರೂ ಈಶ್ವರ ಕವಿಯೂ ಅನುಸರಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ' ಕವಿಜಹ್ವಾಬಂಧನ 'ವೆಂದರೆ ಕವಿಯ ನಾಲಗೆಗೆ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕಟ್ಟು ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ, ಲಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗೆ ಸೇರುವ ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಟ್ಟು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ.

|| ಶ್ರೀರಸ್ತು ||

ಕ ವಿ ಜಿ ಯ್ವಾ ಬಂ ಧ ನಂ

ಪ್ರಥಮಾತ್ಮಾಸಂ

ಶ್ರೀಮದ್ಗಂಗಾತರಂಗಾಂಕಿತ ಕವಿಲಲಿತಾಜೂಷಿತಭಾರಾಭಿರಾಮಂ
ವಾಮಾಂಗಾಲಿಂಗ ಸಂಗಪ್ರವರಗಿರಿಸುತಾ ಜಾಯಂತೀಲಾ ವಿಲಾಸಂ |
ಭೀಮಂ ಕಾಮಾಂಗನಾಶಜ್ವಲಿತಚಟುಲಭಾಳಪ್ರತಾಪಾಗ್ನಿನೇತ್ರಂ
ಪ್ರೇಮಂ ಪರ್ವಿಕ್ಯೆ ನಂಮೋಘ್ನಾಡುವಣಿಗೊಡೆಯಂ ಕಲ್ಲಿನಾಥಾಚ್ಯುತಿಂಗಂ ||

ಕವಿಜಿತ್ವಾಬಂಧನಮಂ
ಭುವನದ ಬುಧಜನರ ಚಿತ್ತಮೊಲಿಯಲ್ಪೇಶಂ |
ವಿವಿಧಸುಲಕ್ಷಣಮಂ ಸ
ಪ್ರವರಗುಣಂ ಜಾಣತೆರೆಯನೀಶಕವೀಶಂ || ೨ ||

ಲಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಾಂಜಾಯ್ ಸು
ಲಕ್ಷಣ ಕೇಶವನ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಮಂ |
ಈಕ್ಷಿಸಿ ಶಿಕ್ಷಿತಸೂತ್ರದೇ
ಸಾಕ್ಷಾದಭಿನವಸುಕೇಶಿರಾಜಂ ವೇಶಂ || ೩ ||

ಸಕೃಜಗಂಠದವಿತೆಯ
ಸಿಕ್ಕುಗಳಂ ಬಿಡಿಸಿ ಸರ್ವರೀಽ ಲಕ್ಷಣಮಂ |
ಚಕ್ರನೆಯರಿವಂತುಸುರ್ಪಂ
ಮಿಕ್ಕಭಿನವಕೇಶಿರಾಜನಾಮಕವೀಶಂ || ೪ ||

ಸೊಂಕೆಲ್ಲದಿ ಬಿರುಳುಡಿಗಳ
ನಂಕಿಸದೆ ಮನೋನುರಾಗಮ್ಯದುಪದತತಿಯಂ |
ಪಂಕಜಮುಖಿ ಕೇವಣಿಶ
ಲ್ಯಂಕರಕವಿರಸಿಕಣಿಂಠರಾ ಪದ ಕವಿಮುಂ || ೫ ||

* ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, 'ಶ್ರೀ ಗಣಾಧಿಪತಯೇ ನಮಃ || ಕವಿಜಿತ್ವಾಬಂಧನವ ಕಂದ ಪುತ್ರಗಳ ಬರವುವಳ್ಳಿ ಕುಭಸುಸ್ತು || ನಿರ್ವಿಘ್ನ ಮಸ್ತು ||' ಎಂದಿದೆ.

ಗುರುಲಘು ಮೂರಿರೆ ಮನಗಣ
 ಗುರುಲಘು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಬರಲು ಭಯಗಣ ಮತ್ತಾ |
 ಗುರುಲಘು ನಡುವಿರೆ ಜರಗಣ
 ಗುರುಲಘು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲು ಸತಗಣಮಕ್ಕುಂ || ೬ ||

ಪೀತಂ ನೀಲಂ ರಕ್ತಸ
 ಮೇತಂ ಶ್ಯಾಮಾಭ ಕೃಷ್ಣಮಸಿತಂ ಶುಭ್ರಂ |
 ನೀತಿಯುತೆ ಚಿತ್ರವರ್ಣಂ
 ಪೀತಂ ಗಣಮೆಂಟುವರ್ಣಮಾ ಕ್ರಮದಿಂದಂ || ೭ ||

ಶಿರದೊಳ್ ದೇವಲಲಾಟದೊಳ್ ದಿನಕರಂ ನೇತ್ರಂಗಳೊಳ್ ತೋಯಮಂ
 ಬರ ಕರ್ಣಂಗಳೊಳೆಂದು ವಕ್ರದೆಡೆಯೊಳ್ ತನ್ನಾಸಿಕಾಸ್ಥಾನದೊಳ್ |
 ಮರುತಂ ಣಾಭಿಯೊಳಗ್ನಿ ಪಾದತಳದೊಳ್ ಸೃಷ್ಟಿಗಣಂ ಭಾವಿಸ
 ಲ್ಪರವಿಂದೋದ್ಯವನಂಗಳಾಂಗಳತಿಯಿಂದುತ್ತತ್ತಿ ಕೇಳಂಗಳನೇ || ೮ ||

ಇನವಾರಂ ಜಗಣಂ ಸಮಂತು ಭಗಣಂ ಶೀತಾಂಶುವಾರಂ ಮಿಗಿ
 ಲ್ಪನಕಾಹಂ ರಗಣಂ ಬುಧಾಹ ಸಗಣಂ ದೇವೇಜ್ಯವಾರಂ ನತಂ |
 ವಿನಮನ್ನದ್ಯವಿಲಾಸೆ ಕೇಳುದಿಸುಗುಂ ಶುಕ್ರಾಹದೊಳ್ ಸ್ವರ್ಗಣಂ
 ಶನಿವಾರಂ ಮಗಣಂ ಗಣಂಗಳೊಗೆದತ್ತಿವೇಳು ವಾರ್ಧ್ರಪ್ರಿಯೇ || ೯ ||

ಏಕಾಂಬಕಮನಿಲಂ ಮ
 ತ್ತಾಕಾಶಂ ಜಲ ತಮೋರಿ ಶಶಿ ಯುಗನೇತ್ರಂ |
 ನಾಕಹುತಾಶನಧರೆಗೇ *
 ಲೋಕದೊಳಂ ಕಮಲನೇತ್ರೈ ನೇತ್ರತ್ರಯಗಳ್ || ೧೦ ||

ಪೆರೆ ಸೂರ್ಯರ್ಗೆರಡು ಭುಜಂ
 ಧರೆ ಪುಷ್ಕರವಟ್ಟಿ ಗಣಗಳಿಗೆ ಭುಜ ನಾಲ್ಕುಂ |
 ಕರಮಾರುಂ ಪವಮಾನಗೆ
 ಹರಿಗೆಂಟುಂ ವೈಷ್ಣೇಮಗಣಕೆ ದಶಭುಜಮೆನಿಕುಂ || ೧೧ ||

ಕಮತನತಿರಮ್ಯನಕ್ರಂ
 ಸುಮನೋಹರಮೇಷಮೇಣವೃಷನಶ್ಚಂ ತಾಂ |
 ಸಮನಿಕು ಕುರಂಗ ಮದಕಂ
 ಕ್ರಮದಿಂ ಗಣಕೆಂಟುವಾಹನಂಗಳೆನಿಕುಂ || ೧೨ ||

* ರಿಂಗೇ : ಧರಗಂ (ಧಾ. ಮು.)

ಧರೆಗಿಂದೀವರಸಖನುಂ
 ಸುರರ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ವಾಯುಗಣಮೆಂ^೧ದುಚಿತಂ |
 ಸರಸಿಜಸಖಗಾಕಾಶಂ
 ನಿರತಂ ಜಲವಾಯುಗಣಕಿವೊಂದೊಂದು ಸಖಂ || ೧೩ ||

ಮ ಯ ರ ಸ ತ ಜ ಭ ನ ಗಣಸಂ
 ಚಯಕಂ ತಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠೈಶ್ಚ ತತಭಿಷ್ಕೃತ್ಪ್ರತಿಕೆಯುಂ |
 ನಿಯತಸ್ವಾತಿ ಶ್ರವಣಂ
 ನಯದೆ ಪುನರ್ವಸುವು ಮೃಗಶಿರಂ ಭರಣಿಯುಮುಂ || ೧೪ ||

ಮ ಯ ರ ಸ ತ ಜ ಭ ನ ಗಣಕಂ
 ನಿಯತಂ ಬುಧ ಕುಕ್ರ ಭೂಮಿಸುತ ರವಿತನಯಂ |
 ಪ್ರಿಯೆ ಕೇಳಹಿ ರವಿ ಗುರು ಶಶಿ
 ಪ್ರಯುಕ್ತರಾಗಿರ್ಕು ತದ್ಗ್ರಹರ್ತೃತ್ಯಮದಿಂ || ೧೫ ||

ಮೂಡಲ್ ನಗಣಮದಿರ್ಕುಂ
 ನೋಡಲ್ ದಕ್ಷಿಣದೆ ಮಗಣಕಕ್ಕುಂ ತಾಣಂ |
 ಬೀಡುಂ ಪಶ್ಚಿಮ ಯಗಣಕೆ
 ಕೂಡುತ್ತರದಲ್ಲಿ ಭಗಣಕಕ್ಕುಂ ತಾಣಂ || ೧೬ ||

ರಗಣಮದಗ್ನಿಯೊಳಿರ್ಕುಂ
 ಜಗಣಂ ನಿರುರುತದೊಳಿರ್ಕು ವಾಯವ್ಯದೊಳಂ |
 ಸಗಣಮಿರುತಿರ್ಕು ಸತತಂ
 ತಗಣವದೀಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿಹುದಬಲೇ || ೧೭ ||

ಧರೆ ಜಲವನಲಾನಿಲ ನಭ
 ಸರಸಿಜಸಖ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಪರಮಾತ್ಮಂ ತಾಂ |
 ಪರಮಶಿವನಷ್ಟತನುಗಳ್
 ತರಳಾಕ್ಷೀ ಗಣಗಳೆಂಟರೊಳ್ ಸ್ಥಿರಮಿರ್ಕುಂ || ೧೮ ||

ನಗಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಕುಲಕ್ಕಂ
 ಭಗಣಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲಕ್ಕೆ ವೈಶ್ಯಕುಲಕ್ಕಂ |
 ಯಗಣಮದಕ್ಕುಂ ಕಾಮಿನಿ
 ಮಗಣಂ ಶೂದ್ರರ್ಗೆ ಪೇಳೆ ಸತ್ಪಲಮಕ್ಕುಂ || ೧೯ ||

ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಂ ಮಯಗಣಮುಂ
 ಮೇಲಹ ರಸಭಜಗಣಂಗಳವು ಪುಲ್ಲಿಂಗಂ |
 ಬಾಲಕಿ ನತಗಣವೆರಡುಮ
 ನಾಲೋಕಿಸು ನಿತ್ಯಮವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಂ || ೨೦ ||

ಮಗಣವ ಮೊದಲಿಟ್ಟಿಗ್ರದೆ
 ರಗಣಮನಿಡೆ ನಾಶಮಕ್ಕು ಕೃತಿಕರ್ತೃಗಂ |
 ತಗಣಮನಿಟ್ಟಿಡೆ ತತ್ಪತಿ
 ಪಗೆವರ್ಗಂ ಸೋಲ್ತು ಮಾನಭಂಗದೊಳರ್ಕುಂ || ೨೧ ||

ಮಗಣದ ಮುಂತಿಡೆ ಜಗಣವ
 ನಗಣತಫಲಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕು ಮಗಣದ ಮುಂತಂ |
 ಸಗಣಮನಿಡೆ ಕೃತಿಕರ್ತೃಂ
 ಪಗೆಯಂ ಬಿನ್ನಟ್ಟಿ ಕುಟ್ಟಿ ಕೀರ್ತಿಯನಾಳ್ಕುಂ || ೨೨ ||

ಯಗಣದ ಮುಂತಿಡೆ ಮಗಣವ
 ಬಗೆಯಲ್ ಬಹುರಾಜ್ಯಮಕ್ಕು ಕೃತಿಕರ್ತೃಗಂ |
 ಮೃಗನಯನೆ ಯಗಣದಗ್ರದಿ
 ಸಗಣವನಿಡೆ ವೈರಿಗಳ್ಗೆ ಸೋಲ್ಪುದು ಪುಸಿಯೇ || ೨೩ ||

ಜಲಗಣದ ಮುಂತೆ ರಗಣವ
 ನೊಲಿದಿಡೆ ದುಷ್ಟಲಮದಕ್ಕು ಯಗಣಾಗ್ರದೊಳಂ |
 ಸಲೆ ತಗಣವಿಟ್ಟೊಡಂ ಪತಿ
 ಗೆಲವಂ ಪಗೆವರ್ಗ ಕೊಟ್ಟು ಬನಮಂ ಸಾರ್ವಂ || ೨೪ ||

ಒಪ್ಪುವ ಯಗಣದ ಮುಂದಂ
 ತಪ್ಪದೆ ಜಗಣವನೊಡರ್ಚಲಂಬುಜವದನೇ |
 ಕಪ್ಪವನಿತ್ತರಿಗಳ್ಗೆ ಬೆಂ
 ಬಪ್ಪುದು ಮಿಗೆ ಬಂಟನಪ್ಪುದೇಂ ತಪ್ಪುಗುಮೇ || ೨೫ ||

ಗಂಧವಹಗಣದ ಮುಂದಂ
 ಸಂಧಿಸಿ ಮಗಣವನುಸುದೊಡಕ್ಕತಿಲಾಭಂ |
 ಸುಂದರಿ ಕೇಳ್ ಜಗಣಾಗ್ರದೆ
 ಬಂದೊಡೆ ಸಗಣಂ ವಿನಾಶಮಪ್ಪುದು ಪುಸಿಯೇ || ೨೬ ||

ಗಗನಗಣಾಗ್ರದೊಳಂ ತಾಂ
ಯಗಣಮನಿಡಲಶುಭಮುಖ್ಯಮುಖಿ ಕರ್ತೃಗಂ |
ದಗಣಿತಭಯಕೇಡಕ್ಕುಂ
ಪಗೆವರ್ಗಂ ವೇಳವೇಡ ಪದಪದ್ಯಗಳೊಳ್ || ೨೭ ||

ಅಗಿನಿಗಣದೆಡಬಲಂಗಳೊ
ಳಗಣಿತಮೆನೆ ವಾಯುಗಣಮನಿಡಿ ಪದಪದ್ಯ |
ಕೊಗೈಗುಂ ಮರಣಂ ಪತಿಗಂ
ಬಗೆಯಲ್ವಿಧಿವಿಷ್ಟುರುದ್ರರಾರುಂ ಕಾಯರ್ || ೨೮ ||

ಸಭಗಣಮೆರಡಿರೆ ಶುಭದಂ
ರಭಗಣಮಿಡಲಶುಭಹಾನಿ ರಯಗಣಮಿಡಿ ತಾಂ |
ಶುಭಮಕ್ಕುಂ ಜಯಗಣಗಳೊ
ಳುಭಯಕ್ಕುಂ ಹಾನಿಯಕ್ಕು ಕೇಳ್ ಕಮಲಮುಖೀ || ೨೯ ||

ಸರಸಿಜಸಖದಗ್ರದೆ
ಮರುತನ ಸಖಗಣಮನಿಕ್ಕಿ ವೇಕ್ಕೊಡಿ ಮತ್ತಂ |
ತರಸಿಂಗೆ ರಾಜ್ಯಲಾಭಂ
ಸ್ಥಿರಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ರಿವುಗಳಂ ಮಿಗೆ ಗೆಲ್ವಂ || ೩೦ ||

ತಗಣದ ಮುಂತಿಡಿ ಮಗಣವ
ಮಿಗೆ ದುಃಖಂ ನಗಣಮಿಕ್ಕಿ ವೈರಿಭಯಂ ತಾಂ |
ಜಗಣವಿಡಿ ತೇಜಮಕ್ಕುಂ
ರಗಣಮನಿಡಿ ಕಾವ್ಯಕರ್ತು ರಾಜ್ಯವನಾಳ್ || ೩೧ ||

ರಗಣಾಗ್ರದೆ ರಗಣಮುಮಂ
ಸಗಣಾಗ್ರದೆ ಸಗಣಮಂ ಮಿಗಿಲ್ ಜಗಣಾಗ್ರಂ |
ಜಗಣಮ ತಗಣಾಗ್ರದೆ ತಾಂ
ತಗಣವನಿಡವೇಡ ಪದ್ಯಪದಗಳೊಳೆಂದು || ೩೨ ||

ಮಿಗಿಲೆನಿಸ್ಸಗಣಾಂತ್ಯದೆ
ಜಗಣಮನಿಟ್ಟಿದರ ಮುಂತೆ ರಗಣವನಿಡಿ ಕೇಳ್ |
ಸೊಗಯಿಪ ಮಂಗಲಮಕ್ಕುಂ
ದಗಣಿತ ಕವಿಮುಖ್ಯರಂದು ವೇಳ್ವುದು ಕೃತಿಯೊಳ್ || ೩೩ ||

ಇಂದುಗಣಾಂತ್ಯದೆ ತಗಣಂ
 ಬಂದೊಡೆ ಜಯಕೀರ್ತಿಲಾಭಮಕ್ಕುಂ ಜಗಣಂ |
 ನಂದೊಡೆ ನಾಶಂ ಮಗಣಂ
 ಸಂಧಿಸೆ ಕೃತಿಕರ್ತೃ ರಾಜ್ಯವಾಳ್ಕುಂ ರಮಣೀ || ೩೪ ||

ವಿಧುಗಣದ ಮುಂತೆ ಸಗಣಂ
 ವಿಧಿಯಿಸುಗುಂ ತಗಣ ಘೋರರಣಮಂ ಮಾಳ್ಕುಂ |
 ವಿಧುಮುಖಿ ಜಗಣದಿ ಚಿತ್ರಂ
 ಪದಕರ್ತೃಂಗಳ್ಕು ಬುರ್ಧ ರೋದ್ಧತಕದನಂ || ೩೫ ||

ಇನಗಣದ ಮುಂತೆ ತಗಣವ
 ನನುಸಂಧಿಸಿ ವೇಳೆ ಸರ್ವತೇಜಗಳ್ಕುಂ |
 ವನಿತೆ ಮಗಣವನುಸುರೋಡೆ
 ಘನಲಾಭಂ ಯಗಣಸಗಣಮಿಕ್ಕಲ್ಪರಣಂ || ೩೬ ||

ಭಾವಿಸೆ ಪದಪದ್ಯಂಗಳೊ
 ಳಾವಾವಂ ಗಣಮನಿಕ್ಕಲವುಮಿವುಮೆಂದೆ |
 ದೇವಗಣಮಿಟ್ಟು ಮುಂದ
 ಕ್ಯಾವ ಗಣಂ ಬಂದಡುತ್ತಮಂ ಕಮಲಮುಖೀ || ೩೭ ||

ಪರುಸಂ ಸೋಂಕಿದ ಕರ್ಬುನ
 ದಿರವುಂ ಮೊಸತಪ್ಪ ಮಿಸುನಿಯಪ್ಪಂತಕ್ಕುಂ |
 ಸುರಗಣದ ಮುಂದೆ ದುಷ್ಟೋ
 ತ್ಕರಗಣಮಿಡೆ ಶುಭಮದಕ್ಕು ಘಟಕುಚಯುಗಳೇ || ೩೮ ||

ಸಿತವರ್ಣಂ ಮಗಣಂ ಭೂ
 ಸತಿ ದೈವಂ ವಿಪ್ರರಾಜಕುಲಸಂಭೂತಂ |
 ಅತಿಶಯಸಿಂ ಸಂತೋಷಂ
 ಚತುರವಚೋರಚಿತೆ ಚಾರುಚಂಪಕನಾಸೇ || ೩೯ ||

ಯಗಣಂ ನವನೀಲಾಭಂ
 ಸೊಗಯಿಪ ದೈವಂ ಜಲೇಶ ಶೂದ್ರಕುಲಂ ತಾಂ |
 ಮಿಗಿಲರ್ಥ ಧಾನ್ಯಲಾಭಂ
 ಮೃಗಶಾಲಸುನೇತ್ರೈ ಸರಸಿಜೋಜ್ವಲಚರಣೇ || ೪೦ ||

ರಗಣಮುರುರಕ್ತವರ್ಣಂ

ಮಿಗೈಯಗ್ನಿ ಯದಕ್ಕೆ ದೈವಮುನಿವಂಶಂ ತಾಂ |

ಬಗೆ ಮೃತಿ ರುಜೆ ಜಯ ಹರಭಯಂ

ಮೃಗನಾಭಿಸುಗಂಧಗಂಧಿ ಮದಗಜಗಮನೇ || ೪೧ ||

ನೀಲಾಭಂ ಮಿಗೆ ಸಗಣಂ |

ಪಾಲಿಸುವಧಿದೈವ ತಾನೆ ನಿರುರುತಿ ಮತ್ತಂ |

ಬಾಲಕಿ ಭಾವಿಸು ಭೀಕರ

ಹಾಲಾಹಲಸರ್ಪವಂಶ ಭಯಮಶುಭಕರಂ || ೪೨ ||

ವೋಗಿವಂಶಂ ತಗಣಂ ತಾಂ

ಗಗನಂ ನಿತ್ಯಾಧಿದೈವ ಯಮಕುಲಮಕ್ಕುಂ |

ಮಿಗೆ ದುಃಖ ಕೇಡು ಭಯಕರ

ಮೃಗಧರಮುಖಿ ಕಾವ್ಯಕರ್ತವ್ಪುದು ನಿರತಂ || ೪೩ ||

ರಾಜಿಸುವ ರಕ್ತವರ್ಣಂ

ರಾಜಿಪ ಜಗಣಕ್ಕೆ ನಾಡಿ ಭಾಸ್ಕರ ದೈವಂ |

ನ್ಯಾಜಂ ಭಯರೋಗಕರಂ

ಯೋಜಿಸೆ ಶೂದ್ರಾನ್ವಯಂ ಸುಚರಿತವಿಲಾಸೇ || ೪೪ ||

ಬಿಳಿದಪ್ಪ ವರ್ಣ ಭಗಣಂ

ನಳಿನದ ಪಗೆ ದೈವ ವೈಶ್ಯಕುಲಸಂಭೂತಂ |

ತಿಳಿ ಕಾಂತಿರೀತಿಲಾಭಂ

ಘಳಲನೆ ಪತಿಗಕ್ಕು ಶಾಶ್ವತಂ ಶುಭವಚನೇ || ೪೫ ||

ದೇವಗಣಂ ಪೀತಾಭಂ

ಭಾವಿಸೆ ಸುರರೋಕ್ತದೈವ ಸುರಕುಲ ಮತ್ತಂ |

ತಾವಗ ಜಯಮಾಯುಷ್ಯಂ

ಶ್ರೀವಧು ನೆಲಸಿರ್ಕು ತುಂಬಿಬಂಬಲ್ಲು ರುಳೇ || ೪೬ ||

ಇತ್ಯಭಿನವಕೇಶಿರಾಜ ನಿರಚಿತಮಪ್ಪ್ರಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ ಕಾವ್ಯದೊಳ
ಗಣವಿವೇಕನಿರೂಪಣಂ ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸಂ ೭

೫. ರುಜೆಯುನುಪಜಯ (ಮ), ರುಜೆಜಯ ಭವಹರ (ಧಾ)

೬. ಮಂಗಳ ಮಹಾ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಮತಕ್ಕೊಲ್ಲೂರ ಮೂಕಾಂದಿಕೆ ಮಂವನವರ ದಿವ್ಯ
ಶ್ರೀ ಚರಣಾರವಿಂದವೆ ಗತಿ.

ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ

ಮೊದಲಕ್ಕರದಿಂ ಮುಂತಣ
 ದದು ನೋಡಲ್ಪಾಸದಕ್ಕರಂ ತತ್ಪ್ರಾಸಂ |
 ವಿದಿತಂ ಸಾಲ್ಪಾಂ ಪಾದ
 ಕ್ಯುದಯಿಸುಗುಂ ವರ್ಣಮೊಂದೆ ಪದಪದ್ಯಗಳೊಳ್ || ೧ ||

ಹರಿ ಕರಿ ವ್ಯಷಭಂ ತುರಗಂ
 ಶರಭಮಜಂಗಳುಮೆನಿಸ್ತ ಪಟ್ಟಾಸಕ್ಕಂ |
 ತರುಣಿ ನಿಜ ದೀರ್ಘ ಬಿಂದುವಿ
 ನಿರದೊತ್ತುಂ ವ್ಯಂಜನಂ ವಿಸರ್ಗಂ ಬಕ್ಕುಂ || ೨ ||

ಸಿಂಗ ಗಜ ವ್ಯಷಭ ಹಯಕಂ
 ಮಂಗಲ ಸಂಪತ್ತು ಲಾಭ ಸಿರಿ ಮಿಗಿಲಕ್ಕುಂ |
 ಸಂಗಳಕು ಶರಭಮಜಕಂ
 ತುಂಗನಿತಂಬಪ್ರಯುಕ್ತೆ ಕೇಡುಂ ಕಲಹಂ || ೩ ||

ಸದಮಲಸುಜ್ಞಾನೋದಧಿ
 ಪದಕಮಲ ಸುರಮ್ಯ ಮಧುರವಾಕ್ಯಚುರಲಸಃ |
 ಧೃದಯಸರೋರುಹದಿನಕರ
 ಮದನಾಂತಕನೆಂದು ಪೇಳೆ ಸಿಂಹಪ್ರಾಸಂ || ೪ ||

ಮಾರಾಯದ್ರಿ ಜಾಕುಚ
 ಹಾರಾಭಾರಾವಿಹಾರವಕ್ಷಸ್ಥಳ ಸ |
 ತ್ವಾರಾಪತಿಲೇಖಾಧರ
 ರಾಂಚತನೇತ್ರನೆನೆ ಗಜಪ್ರಾಸಕ್ಕುಂ || ೫ ||

ಎಂದುಂ ಪುಟ್ಟಿಂ ಮರಣಮ
 ದೆಂದುಂ ತನಗಿಲ್ಲವೆಂಬರುರುಭಜಕಜನಾ |
 ನಂದಂ ಶಂಭು ಸದಾಮೃತ
 ಕಂದಂ ಶಿವನೆಂದೊಡಂ ವ್ಯಷಪ್ರಾಸಕ್ಕುಂ || ೬ ||

ಕವಿಚಿಹ್ವಾಬಂಧನಂ

ಸಗ್ಗದ ಸರಸಿಜಭವಹಂ
 ಗಗ್ಗಳಪದವಿಗಳನ್ನಿತ್ತು ನೆನೆವವರೆಡರಂ |
 ಮಗ್ಗಿಪ ಮುಪ್ಪುರಮಂ ಕ
 ಣ್ಣಗ್ಗಿಯೊಳಂ ಗೆಲ್ಲನೆಂಬುದತ್ತಪ್ರಾಸಂ || ೭ ||

ಸನ್ಮಾರ್ಗಸ್ವದ ರಮ್ಯವಿ
 ಯನ್ಮಣಿಶಶಿವಕ್ಷುನೇತ್ರ ವರನಿಗಮವಿದೂರ
 ರನ್ಮಹಿಮಾಚ್ಚುತನುದ್ಯ
 ಶ್ಚಿನ್ಮಯಶಿವನೆಂದೊಡಕ್ಕು ಶರಭಪ್ರಾಸಂ || ೮ ||

ಪಾಶಃ ಶ್ಚಿದುರಂ ತತ್ಪ್ರಾ
 ವಾಸಃ ಪರಿಪೂರ್ಣತೇಜ ಮದಮತ್ಸರನಿ |
 ನಾರ್ಶ್ಚಪಂಚಾನನ ಸುವಿ
 ಲಾಸಃ ಶಿವನೆಂದೊಡಂದಜಪ್ರಾಸಕ್ಕುಂ || ೯ ||

ಮತ್ತಂ ಪ್ರಾಸಂ ಮೂದೆರ
 ನೆತ್ತಲ್ಪಪ್ರಾಣಮುಂ ಮಹಾಪ್ರಾಣಂ ತಾ |
 ನೊತ್ತಿನ ಮಿತ್ರಾಕ್ಷರವಂ
 ಯುತ್ತುಂಗಮತಂಗಕುಂಭಕುಚಯುಗಯುಕ್ತೇ || ೧೦ ||

ಶಂಬರಶಿರಧರ ಮಹಿಮಾ
 ಡಂಬರ ಕೈಲಾಸವಾಸ ಸುರಮಕುಟಮಣೀ |
 ಚುಂಬಿತಚರಣಸರೋರುಹ
 ನೆಂಬುದು ತಾನಲ್ಪಜೀವ ವರ್ಣಪ್ರಾಸಂ || ೧೧ ||

ಕುಂಭಿಲಸಚ್ಚರ್ಮಧರಂ
 ಗಂಭೀರಗಣಾತಿರಮ್ಯಗಂ ಗಾಜೂಟಂ |
 ಶುಂಭದ್ವಕ್ತರ ಭಾಗ್ಯಂ
 ಶಂಭುವೆನಲ್ಮಾಸದೆ ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಖ್ಯಂ || ೧೨ ||

ವಿಧುಮುಖಿ ಮದನನ ಶಟ್ಟಿದ
 ಮದಗಜನಿಭಯಾನೆ ಮಧುರವೀಣಾವಾಣೀ |
 ವಿದಿತವಿಲಾಸಿನಿ ಶೋಣಿತ
 ಮೃದುಪದಯುಗೆ ಸುಗುಣೆಯೆನಲು ಮಿತ್ರಪ್ರಾಸಂ || ೧೩ ||

ಮದನಮದದಹನ ನತಹೈ
 ತ್ವದನ ಮಹಾದೋಷದಹನನುಜ್ವಲವಿಲಸ |
 ದ್ವದನ ನಿರಂತರಭವಭಯ
 ನಿಧನನೆನುತ್ತು ಸುರೆ ಯುಗ್ಮವರ್ಣಪ್ರಾಸಂ || ೧೪ ||

ಸುರಸಸಮನ್ವಿತ ಸತ್ಯವಿ
 ಸರಸಿಸಮಾಜಾತಮುಕುಳವಿಕಸಿತಹಂಸಂ |
 ಸರಸಸಮನ್ವಿತನಿಜಕರ
 ಶಿರಶಶಧರನೆಂದು ತ್ರ್ಯಕ್ಷರಪ್ರಾಸಕ್ಕುಂ || ೧೫ ||

ಅಕ್ಷರನಕ್ಷಯ್ ದಕ್ಷಶಿ
 ರಕ್ಷಯ ಭುವನೈಕರಕ್ಷಣಂ ವಿಷಭಕ್ಷಂ |
 ವಕ್ಷೋಹಿಲಕ್ಷಿತಂ ನಿಟಿ
 ಲಾಕ್ಷಂ ಶಿವನೆಂದೊಡಂದನುಪ್ರಾಸಕ್ಕುಂ || ೧೬ ||

ಕಾಮಿತವೀವ ಸುಚರಣಂ
 ಭೀಮೋಂನತನಾಮ ನಿತ್ಯನಿರ್ಮಲಕರಣಂ |
 ಸೋಮಧರಂ ನಿರ್ಮರಣಂ
 ಕಾಮಾಂತಕನುಗ್ರನೆಂಬುದಂತ್ಯಪ್ರಾಸಂ || ೧೭ ||

ವಡಿಯೆಂಬುದು ತೆಲುಗಿಂ ಪೆ
 ಕೈಡೆಗಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪೇಳಿದುದಿಲ್ಲಂ |
 ಮಡದಿ ನಿನಗರಿಯಪೇಳಿಂ
 ಕಡುರಾಗದೊಳಾಂಧ್ರಮಾರ್ಗ ಕಾಣಿಸಿದನಿತಂ || ೧೮ ||

ಪದಪದ್ಯದ ಮೊದಲಕ್ಷರ
 ವದು ತಪ್ಪದೆ ನಡುವೆ ಯತಿವಿಲಾಸದೊಳಡಲುಂ |
 ವಿದಿತದೆ ವಡಿಯವ್ವುದು ಮೃದು
 ಪದಯುಗೆ ನಿರ್ಮಲಸುಚಿತ್ತೆ ಪರಹಿತಚರಿತೇ || ೧೯ ||

ಇಪ್ಪತ್ತು ತೆರದ ವಡಿ ತಾ
 ನಿಪ್ಪವು ಮತ್ತವರೊಳ್ಳಿದುಂ ನಿರತದೆ ಬಕ್ಕುಂ |
 ಒಪ್ಪುವ ಭೀಮಣಮುಖ್ಯರ್
 ತಪ್ಪದೆ ತರಳಾಕ್ಷಿ ಪೇಳ್ವ ತಾಣಂಗಳೊಳಂ || ೨೦ ||

ಸ್ವರವಡಿಯೆಂದು ಮತ್ತಂ
 ಸರಸದ ವಡಿ ಯೇಕವರ್ಣಸಂಧಿಪ ವಡಿಯುಂ |
 ನಿರತಂ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರ
 ಬಿರೆಸಿದ ವಡಿ ವರ್ಗವಡಿಯ ಭೇದಗಳೈದುಂ || ೨೧ ||

ಸೀಸಕ್ಕಂ ಪದಗಳ್ಳಂ
 ಭಾಸುರಮಪ್ಪಂತಿಂದುಗೆ ಭಾವಿಸಿ ವಡಿಯಂ |
 ಪ್ರಾಸಮಿರದೊಪ್ಪಲಭಿನವ
 ಕೇಶವನನುಮತದೆ ಚಾರುಕಿಸಲಯಪಾಣೀ || ೨೨ ||

ಕಂದದ ಮೊದಲ ಪದಕ್ಕಂ
 ಸಂಧಿಸದದು ವಡಿವಿಭಾಗ ಸತತಂ ಮತ್ತಂ |
 ಬಂದವುದಿರಡನೆಯ ಪದ
 ಕೈಂದುಂ ವಡಿ ತಪ್ಪದಂತೆ ಕೇಳೆ ಚಾರುಕಚೀ || ೨೩ ||

ಪುರುಹೂತಗಣಗಳಾರುಂ
 ಸರಸಿಜಸಖಗಣಗಳೆರಡು ಸಂಧಿಸಿ ಬರ್ಕುಂ |
 ಚರಣಕ್ಕೆ ಸೀಸದಂತ್ಯದೊ
 ಳೊರೆ ಗೀತಿಯ ಸರಳಮವೈಲ್ಪೊಡುದು ವ ತೆಱದಿಂ || ೨೪ ||

ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನದೊಳ ದ್ವಿತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ ೧೧

ತೃತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ

ಅ ಚ ನ ರ ಜ ವೆಂಬಿವೈದುಂ
 ಸ ಚ ಕ ಟ ಹ ಯ ಮೆಂಬಿವಾರು ವರ್ಜಾಕ್ಷರಮಂ |
 ಪ್ರಚುರದೆ ಗುರುಗಳ್ಳಾಡಿ ಸು
 ರಚನೆಯೊಳಿಡೆ ಪದ್ಯಪದಕೆ ನಿರ್ದೋಷಕರಂ || ೧ ||

ಕ ಚ ಟ ಸ್ವರ ವಿಪ್ರಕುಲಂ
 ಪ್ರಚುರಂ ತ ಪ ವರ್ಗವೆರಡು ನೃಪಕುಲಜನಿತಂ |
 ಸುಚಕಿತ ಶ ಪ ಸ ಹ ವೈಶ್ಯಂ
 ಉಚಿತವಚೇ ಉಳಿದವಾರು ಶೂದ್ರಾಕ್ಷರಗಳ್ಳಾ || ೨ ||

ಎಸೆವಾ ಈ ಊ ಏ ಓ
 ಪ್ರಸಿದ್ಧವೈದುಸ್ವರಂಗಳೊಂದಿದ ವರ್ಣಂ |
 ಶಶಿಮುಖಿ ಬಾಲ ಕುಮಾರಂ
 ವಸುಧಾವರ ವಾರ್ಧಿಕಂ ಮೃತಸ್ವರಮಕ್ಕುಂ || ೩ ||

ಕಾ ಕೇ ಕೂ ಕೇ ಕೋ ಯೆಂ
 ದಾ ಕಮಲದಳಾಕ್ಷಿ ಗುಣಿತದಕ್ಷರವರಿ ನೀಂ |
 ಕೋಕದ್ವಯಕುಚೆ ಕವಿತೆಗೆ
 ಲೋಕಕ್ಕುಪಕಾರಿಯಾಗಿ ಲಕ್ಷಣಮುಸುರ್ವೆಂ || ೪ ||

ಬಾಲಸ್ವರವಿಡೆ ಶೂನ್ಯಂ
 ಲಾಲಿತ ಧನಲಾಭ ವಾಕುಮಾರಸ್ವರದಿಂ |
 ಸಾಗೌ ಲುಗೇನಿಪರ್ಥ ರಾಜ್ಯದಿ
 ಬಾಲಕೆ ವಾರ್ಧಿಕದೆ ರೋಗ ಮೃತಿಯಿಂ ಮೃತಿಯುಂ || ೫ ||

ಕುವಲಯದಳನಿಭಲೋಚನೆ
 ಶಿವಶಕ್ತಿಯುಗಂಗಳೊಂದಿ ನಂದಕ್ಕರಮಂ |
 ಕವಿಯರಿತು ಸೇಳ್ಳುದುತ್ತಮ
 ವವರೊಳ್ಳಾಂ ಬಿಂದು ನ್ಯಂಜನಂ ಬರಸಲ್ಲಂ || ೬ ||

೧೨. ಸೋ. ಸಾಲುಗನಿಪ = ಸಾಕನ್ನು ವಸ್ತು.

ಸ್ವರಗಳ್ಪುಲ್ಲಿಂಗಂ ತಾ
 ನುರುತರಸದ್ವ್ಯಂಜನಂಗಳವು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಂ |
 ಗುರುಕುಚಿ ಬಿಂದುವಿಸರ್ಗೋ
 ತ್ವರನೊಂದಿದ ವ್ಯಂಜನಂ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಂ || ೭ ||

ವಿಧುಮುಖಿ ವರ್ಗಗಳೈದರ
 ನೊದಲಕ್ಕರ ಮೂರರಕ್ಕರಂಗಳವೆಲ್ಲಂ |
 ವಿದಿತವವಲ್ಪಪ್ರಾಣಂ
 ಒದವಿದೆರಳ್ಳಾಲ್ಪವುಂ ಮಹಾಪ್ರಾಣಂಗಳ್ || ೮ ||

ಪದಪದ್ಯದ ನೊದಲಕ್ಕರ
 ಕೊದವಿದ ಶುಭಗ್ರಹದ ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಕ್ಕರಮಂ |
 ವಿದಿತವಿದಬಲ್ಲಡಾತನೆ
 ಸುಭಿಗವಿಯಂನದರುಮೋಕರೆ ಸುಮನೋಗಂಧೀ || ೯ ||

ಕವಿತಾಪತಿ ನಾಮಾಕ್ಷರ
 ಕವಿತಾಕಂನಿಕೆಯನಾಮದಕ್ಕರಕಂ ತಾಂ |
 ಕವಿಯಿಂದು ಪತ್ತು ಕೂಟದ
 ವಿನರಣೆಯಂ ಪೇಳ್ವುದುತ್ತಮಂ ತನುಮಧ್ಯೇ || ೧೦ ||

ಇನನಿರ್ದ ತಾರೆಯಿಂ ಮುಂ
 ದನುಗೊಳಿಸಿದ ಋಕ್ಷವೇಳು ನಿರ್ಜೀವಂಗಳ್ |
 ಘನಕುಚಿ ಪಂನರಡುಂ ಜೀ
 ವನಮುಳ್ಳವು ರುಜೆಯೊಳರ್ಕು ಮುಂತೊಂಭತ್ತುಂ || ೧೧ ||

ದಶಕೂಟದ ವಿವರಣೆಯಿಂ
 ದೆಸೆವ ಶುಭಗ್ರಹಗಳಿರ್ದ ಋಕ್ಷಾಕ್ಷರದಿಂ |
 ವಿಶದಗಣಮಿಶ್ರದಿಂ ಭಾ
 ವಿಸಿ ದೋಷಗಳಲ್ಲದಂತೆ ನೇಳ್ವುದು ಕಾಂತೇ || ೧೨ ||

ವಿಷಮಮೃತವಾಕ್ಯಮೆಂಬಿವು
 ಶಶಿಮುಖಿ ಕವಿಗಳ್ಳಿವಿಲ್ಲವೆಂಬರ್ಮನುಜರ್ |
 ವುಸಿಯೆ ಬಹುದೋಷಗಳನಿ
 ಟ್ಪುಸುರ್ದೊಡೆ ನಂಜೇಕೆ ಖಡ್ಗವೇಕೆಲೆ ಕಾಂತೇ || ೧೩ ||

ಮೊದಲ ಸ್ವರ ಕಷ್ಟಂ ತಾಂ
ತದನಂತರದಾ ಸ್ವರಂ ಪ್ರಯೋಗಮದಕ್ಕುಂ |
ಅದರಿಂ ಮುಂತೀ ಕ್ರಮದಿಂ
ದೊದಗಿದ್ ಚತುಷ್ಟಯಸ್ವರಂ ಧನಲಾಭಂ || ೧೪ ||

ಮತ್ತವರ ಮುಂತಣ ಸ್ವರ
ಮುತ್ತಮುಮಲ್ಲಂ ಚತುಃಕವನರಿಂ ಮುಂತಂ |
ಬಿತ್ತರದೊಳಿದ್ ನಾಲ್ಕುಂ
ಚಿತ್ತೋತ್ಸವ ಕಾಮ ಲಾಭ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕರಮುಂ || ೧೫ ||

ಸುದತಿ ಕ ಖ ವರ್ಣ ಶುಭದಂ
ತದನಂತರವಿದ್ ಗ ಘ ಗಳಸಜಯಮಕ್ಕುಂ |
ವಿದಿತಂ ಚ ಛ ಸುಖ ಲಾಭಂ
ವಿದಳಿಸುಗುಂ ಸಿರಿಯ ಜ ರ್ಝ ಟಿ ತಂ ಗಳ್ನಾಲ್ಕುಂ || ೧೬ ||

ಡ ಸ್ಸುಖ ಧ ಭಯಂ ಣ ಲ ಯಂ
ತ ಶ್ಶುಭ ಥಾದ್ಯುದ್ಧ ದಧಗೇರಡತಿಲಾಭಂ |
ನ ಸ್ಸಕಲದುಃಖಮಪಜಯ
ನಿಶ್ಯಂಕಂ ಪ ಫ ಬ ಭ ಮ ಯಂ ಗಳ್ ಶುಭವಂ || ೧೭ ||

ದುರಿತಕರ ಮೊಲ್ಲ ರಾಕ್ಷರ
ನಿರತಂ ಲ ವ ಕಾಮದಾಯಕಂ ಶಂ ಶುಭದಂ |
ಹರುಷಹೃತಂ ಪಾವರ್ಣಂ
ಕರಶುಭದಂ ಸಂಕ್ಷರಂ^೧ ಹವರ್ಣಂ ದಾಹಂ || ೧೮ ||

ಳಾವರ್ಣಂ ಧನಲಾಭಂ
ಭಾವಿಸಿ ವರ್ಣಂಗಳಂ ಶುಭಾಶುಭಫಲಮಂ |
ಕೇವಣಿಸಲ್ಪದಪದ್ಯ
ಕ್ಯಾವಗ ಸತ್ಯವಿಗೆ ಕೀರ್ತಿ ಶುಭಧನಮಕ್ಕುಂ || ೧೯ ||

ಳ ಕ್ಷ ಧ ಚ ಭ ಜ ರ್ಝ ಟಿ ತ ಹ ವ
ದಕ್ಷರ ಲ ಳ್ಲ ಯ ಣ ನ ಮಂ ಗಳೆಂಬಿವು ವಿಲಸ |
ದ್ವಕ್ಷೋಜದ್ವಯರಮ್ಯಸು
ಲಕ್ಷಣೆ ಕೇಳೊದಲೊಳಿಡಲು ಭಯಮಶುಭಕರಂ || ೨೦ ||

೧೧. ಸಾಕ್ಷರಂ ?

ವರ್ಣಂ ಕ ಖ ಗ ಘ ಡ ಢ ತ ಗ
 ಳರ್ಣಂ ದ ಧ ಪ ಫ ಬ ಭಂ ಯ ವಂ ಶ ಸ ಗಲ್ತಾಂ |
 ನಿರ್ಣಯನನಂದು ಮೊದಲೊಳ್
 ಪೂರ್ಣಸುಧಾಸೂತಿವಕ್ತ್ರೈ ವೇಶ್ಲೊಡೆ ಶುಭದಂ || ೨೧ ||

ಈ ವಿಧದ ಲಕ್ಷಣಂಗಳ
 ಭೂವಲಯಜನಂಗಳಿಯೆ ವಾಗ್ವಧುವರದಂ |
 ಭಾವಜ್ಞ ರಸಿಕರಂಜಿತ
 ಕೋವಿದಸದ್ವಂಶನೂತ್ನ ಕೇಶವನುಸುರ್ದಂ || ೨೨ ||

ಅರಿಯೂರ್ಧ್ವಮುಖ ನಿಜಾರ್ಣಂ
 ಮೆರೆವಾ ಗುಡುಸುಂ^೪ ಗಳೆಸೆವಧೋಮುಖವರ್ಣಂ |
 ತರುವಾಯ ಕೊಂಬಿನಕ್ಕರ
 ನೆರೆನೊಸಲಳೆ ಪಾರ್ಶ್ವಮುಖಮದೆಂಬರ್ಕವಿಗಳ್ || ೨೩ || *

ಅರಸಿಂಗೂರ್ಧ್ವಮುಖಾಕ್ಷರ
 ತುರಗಾರೂಢಂಗೆ ವೇಳೆ ತೀರ್ಯಜ್ಞುಖಮಂ |
 ಚರಣಗತಿಯುಳ್ಳವಂಗಂ
 ನಿರತಮಧೋಮುಖಸುವರ್ಣಮಾಗಲ್ಯುಭದಂ || ೨೪ || *

ಕೊರಲುಂ ಜಿಹ್ವಾಮೂಲಮು
 ಮುರಮುಂ ತಾಲುಗೆಯುಮೋಷ್ಮಮುಂ ನಾಸಿಕೆಯುಂ |
 ಶಿರಮುಂ ದಂತಮುಮೆಂದ
 ಕ್ಕರಮುದಯಿಸ ತಾಣಮಾದುವೀ ವೇಶ್ಲೆಂಟುಂ || ೨೫ ||

ಹರಿ ಧರೆ ಪಂಚಬಾಣ ನುತಕೌಶಿಕದೇವಪ್ತಶಕ್ತಿ ಹಸ್ತಿ ಭಾ
 ಸುರವರಹಾವತಾರೆ ವನವಶ್ವಿನಿ ದೈವವನಂತಕಾಮಭೀ |
 ಕರಮಹಿಷಾಗ್ನಿ ಚಂಡಶಿರ ಹಸ್ತಿ ಪುರಾಂತಕ ವಾಗ್ವಧುವರಂ
 ಸುರುಚಿರಕಾಮಪಾಲ ಕಮಲಪ್ರಿಯನಬ್ಜ ಜನಗ್ನಿ ಮಿತ್ರನುಂ || ೨೬ ||

ದಿನಶತಿ ದೈತ್ಯದರ್ಪಹರ ವಿಘ್ನ ಪ ಮಾನುಷಸಿಂಗ ವಾಮನಂ
 ಘನಶಿಖಿವಾಹನಂ ಗಿರಿಜೆ ಭೈರವ ಬುದ್ಧ ಯಮಂ ನೈವಾಹನಂ |
 ಮನಸಿಜಮರ್ದನಂ ಪ್ರವರರುದ್ರ ಸರಸ್ವತಿ ಸರ್ವ ಪಂನಗಾ
 ಶನ ಮಿಗೆ ನಂದಿನಾಥ ಕಮಲಪ್ರಿಯನೀಶ್ವರವೀರಭದ್ರನುಂ || ೨೭ ||

೧೪. ಗಂಡುಸು ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳೂ ಧಾಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ವಾಸವನತ್ತಿನಿ ಪ್ರಭು ಭಯಂಕರಕಾಳಿಯು ಕಾಲರುದ್ರನಾ
ಭಾಸುರವಾಯು ವಹ್ನಿ ಸುರವಲ್ಲಭ ಸಾತಿ ಸಮುದ್ರಜಾತೆ ತಾ |
ನಾಸುರನಾಥವಿತ್ರ ಗಿರಿಶಂಕರನುಗ್ರನ್ಯಸಿಂಹರೆಂಬಿವರ್
ಕೌಶಲವಾಣಿ ಕೇಳಿ ಸಕಲವರ್ಣಗಳಾಧಿಪರಂ ಕ್ರಮಂಗಳಿಂ || ೨೮ ||

ಭಾವರೆ ಕೇಳಕ್ಕರಗಳ
ದೇವತೆಗಳನುಗ್ರಶಾಂತಮೂರ್ತಿಗಳಂ ತಾಂ |
ಭಾವಿಸಿ ತಿಳಿಯಲ್ಪಲ್ಲೊಡ
ಮಾವನ ತತ್ಪವಿತೆಗಂ ಶುಭೋದಯಮಕ್ಕುಂ || ೨೯ ||

ಶಿವನೈದು ಮೊಗದೊಳಂದು
ದೈವವಾಗಿ ಸಂಚಭೂತವರ್ಣಂಗಳುಮಂ |
ಕವಿಯರಿದು ಪತ್ತುವರ್ಗದ
ವಿವರಣಮಂ ನೋಡಿ ತಿಳಿವುದಂಬುಜವದನೇ || ೩೦ ||

ನೊಂದರ್ ಬೆಂದರ್ ಕೋಪದೆ
ಕಂದಿರ್ದರ್ ಕೂಳನೊಲ್ಲದಿದಿರಿಯರ್ತಾ |
ವೊಂದಿದರಾಪತ್ತಿಂ ಕಳೆ
ಗುಂದಿದರೆಂದು ಸುರ್ದಡಶುಭ ನಾಂದೀಪದದೊಳ್ || ೩೧ ||

ಪದಕವಿತಾಲಕ್ಷಣಂ

ಸರಿ ಪಣಿ ಕಡಿ ಮಡಿ ತೊರೆಯರಿ
ಬಿರಿಯುರಿ ಕೆಡು ಕಾಡು ಕೆಡೆ ಕಡೆ ಪಾಳುಂ |
ಜರಿಯುಳಿ ಕೊಳೆ ಸುಡು ತಾರುಂ
ಬರಿಯೆಂಬಿವು ಪದದ ಮೊದಲೊಳಿರಲಶುಭಕರಂ || ೩೨ ||*

ಲಿಂಗತ್ರಯ ವಚನತ್ರಯ
ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಕಾಲ ದೇಶ ಪುರುಷತ್ರಯಮಂ |
ಸಂಗೊಳಿಸದೆ ಯೊಂದೊಂದನೆ
ಹಂಗದೆ ಸಿದ್ಧಿ ದೊರೆವುದಬಲೆ ಪಲ್ಲವಿಪದದೊಳ್ || ೩೩ ||*

ಮೊದಲೊಳ್ ಗಣಗಳ ನಾನಾ
ವಿಧಭೇದಾಭೇದಮಂ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬಳಿಕಂ |
ಪದಮಿಡುವುದುಚಿತ ವಾಕ್ಯದಿ
ಮುದದಿಂ ಕೇಳ್ಯಾಂತೆ ಕವಿತೆನೇಳ್ವವೆನೆಂಬಂ || ೩೪ ||

* ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳೂ ಧಾತ್ರತಿಯಲ್ಲಿವು.

ತನು ವಾದ್ಯಂ ನಾಲಗೆ ವಾ
 ದನದಂಡಂ ಕರ್ತುವಾತ್ಮನವನ ಮನೋವ್ಯ |
 ತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಮಾಗಿ ಶಬ್ದಂ
 ಜನಿಯಿಸುಗುಂ ಧವಳವರ್ಣಮಕ್ಷರರೂಪಂ || ೩೫ ||

ಪದಪದ್ಯದೇ ಪತಿನಾಮ
 ಕೈದಿರುಂ ಪಿಂತಂ ಸಮಂತು ಶುಭವಾಚಕಮಂ |
 ವಿಧುಮುಪಿ ಸಂಧಿಸೆ ಜಯ ಸಂ
 ಪದಮಿರ್ದರಿಗಕ್ಕು ನಾಡೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಶ್ಚಿಗಳೊಳ್ || ೩೬ ||

ಇತಿ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಕಾವ್ಯದೊಳ್ ಕೃತೀಯಾಶ್ವಾಸಂ ೧೫

ಚತುರ್ಥಾಶ್ವಾಸಂ

ಕನ್ನಡಗಳ ಬಗೆ ಸಾಸಿರ
 ದಿನ್ನೂರುಂ ಭೇದಮಕ್ಕು ಮತ್ತವರೊಳಗಂ |
 ಸನ್ನಿಧಿಯಾಗೈದುಮನಂ
 ಸನ್ನುತತರಕವಿತೆಸೇಳ್ಳೆನೆಂಬರ್ಜಗದೊಳ್ || ೧ ||

ಒಳುಗನ್ನಡ ಬೆಳುಗನ್ನಡ
 ಪಳೆಗನ್ನಡ ದೇಶಿಯಂಗಳಾ ಕನ್ನಡಮಂ |
 ತಿಳಿ ಸಕ್ಕಜಗನ್ನಡಮುಮ
 ನಿಳೆಯೊಳ್ಳವಿತಾಮಹಾತ್ಮೆಯಂ ಮೆರೆವ ನರಂ || ೨ ||

ಸಂದರ್ಭಂ ಮೃದುಗನ್ನಡಂ ಷಟಕುಳಂ ತಾನೀಕ್ಷಿಸಲ್ತೋರ್ಪ ನಿ
 ಸ್ಸಂದೇಹಕ್ಷಳಮಿತ್ರಮೇಕಮನುಕೂಲಂ ಕಾರ್ತಕಾರಿಣ್ಯಮುಂ |
 ನಿಂದಾಸಂಸ್ತುತಿ ಹಾಸ್ಯದೋಷ ಲಲಿತಾಪಭೃಂಶಭಾವಂ ರಸಂ
 ಸಂದಿದರ್ಪ ಬಹುಭೇದ ಕನ್ನಡಗಳಂ ಬಲ್ಲಂ ಕವೀಶಂ ದಿಟಂ || ೩ ||

ಪಳೆಯೊಳುಗನ್ನಡಂ ವಿಶದತದ್ಭವತತ್ಸಮಮಚ್ಚಗನ್ನಡಂ
 ಬೆಳುನುಡಿ ದೇಶಿ ಗ್ರಾಮ್ಯವಿನಿಗನ್ನಡಮಾ ಸೊಬಗುಂ ವಿಶಾಲಮುಂ |
 ತಿಳಿಯತಿಗೂಢಗನ್ನಡವನಾ ಮರೆಗನ್ನಡ ಸಾರಗನ್ನಡಂ
 ಗಳು ನೊದಲಾದ ಸಾಸಿರದಮೇಲೆರಳ್ಕೂರುಮಿವಾದಿಯಾದವಂ || ೪ ||

ಸಕಲ ರಸಭಾವಮಂ ನಾ
 ಯಕನಾಯಕೆ ಸಖಸಖೀವಿಭೇದಂ ಸುರತ |
 ಪ್ರಕಟವನವಸ್ಥಿವೆತ್ತರ
 ವಿಕಲವನಾ ವಿಪ್ರಲಂಭಗಳನಂ ಕಾಂತೇ || ೫ ||

ಮೂವತ್ತಾರಾಲಂಕೃತಿ
 ಯಾವುದನೆಂದೆಂಬ ಭೇದಮಂ ತಿಳಿ ಮತ್ತಂ |
 ಜೀವಗಲ್ಪತ್ತನಂ ಸಂ
 ಛಾವಿಸಿ ರೀತಿಗಳ ವೃತ್ತಿಗಳನೊಲಿದಬಲೇ || ೬ ||

ಈ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳೂ ಧಾಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಅರಿ ಲಿಂಗಗಳೊಂಬತ್ತಂ
ನೆರೆ ಸಂಧಿಗಳೆರಡನಾ ಸಮಾಸಗಳಾರಂ |
ಮೆರೆವ ವಿಭಕ್ತಿಗಳೆಂಟರ
ತೆರನಂ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಪ್ರತ್ಯಯಾದೇಶಗಳಂ || ೭ ||

ಭೂತವತಿ ವರ್ತಮಾನ ಸ
ಮೇತಭವಿಸ್ಯತ್ತಿ ಗಾದ ದ ದಪ ವಕಾರಂ |
ಧಾತುಗಳ್ಳುಧಮಮಧ್ಯಮ
ಮಾತೆರದುತ್ತಮದ ಪುರುಷಗಳ್ಳುಯೆಯರಿ ನೀಂ || ೮ ||

ಪತ್ತು ನಿಘಂಟಿನ ಶಬ್ದದ
ಬಿತ್ತರಗಳನಂದು ಸಕಲಕಾವ್ಯಾರ್ಥಗಳಂ |
ಚಿತ್ತಗೊಟ್ಟೊಲಿದು ತಿಳಿ ನೀಂ
ಮತ್ತಂ ಜಾತಿಗಳನೆಸೆವ ಮದನಾಗಮಮಂ || ೯ ||

ಅರಿಸಮಾಸಲಕ್ಷಣೋದಾಹರಣಂ

ಸುರಮರ ಸುಮನೋರನ್ನಂ
ಸರಸಿಜನೋಗ ಕುಂಭಕುಂಭಮೊಲೆಗಳ್ಳುತ್ತಂ |
ವರಕುಮುದಕಂಗಳೊಪ್ಪುವ
ತರುಣಿಯೆನುತ್ತು ಸುರ್ದಡರಿಸಮಾಸಮದೆಂಬರ್ || ೧೦ ||

ಅರಿಸಮಾಸರಹಿತಮಾದುಡಕ್ಕುದಾಹರಣಂ

ನೆಗೆ ನಯನಮಡಿಗಳರುಣಂ
ಮೊಗಸಸಿ ಮಿಗೆ ನೀಳ್ಡ ಕೇಶ ಪಟ್ಟದಿಗಳ್ಳಾ |
ನುಗುರ್ದೀಧಿತಿ ನಡೆ ಯಿಭಗತಿ
ಸೊಗಯಿಸುವುಪೊರ್ವಳ್ಳೆನಲ್ಯಮದು ನಿರ್ದೋಷಂ || ೧೧ ||

ಒಂದೆರಡಕ್ಕರಗಳನರಿ
ದಂದುಂ ಕವಿಯೆಂದು ಗರ್ವಿಪರ್ಲಕ್ಷಣದೊಳ |
ಗೊಂದುಮನರಿಯರ್ಭಾವಕಿ
ನಿಂದಿಪರೊಳ್ಳ ವಿಗಳಂ ಕರಂ ಕುಕವಿಚಯಂ || ೧೨ ||

ಬೇಕೆಂಬರೇನನರಿಯದ
ಕಾಕನ ಕವಿಯೆಂದು ಸುಕವಿಯುಂ ಕಂಡೊಡೆ ಪೋ |
ಸಾಕೆಂಬರ್ ಕಲಿಯುಗದವಿ
ವೇಕಿಗಳೆಗ್ಗ ಮರ್ದೇಭವಿಲಿಸಿತಯಾನೇ || ೧೩ ||

ಕುಮುದ ನವೀನಮೋಲ್ಲೆ ಸುರಹೊಂನೆ ಸುಪಡ್ಡಳಿ ಪೂಗ ಲೋಕ್ಪಿಯು
 ತ್ತಮವಹ ಕೆಂಪುದಾವರೆಗಳಾ ಬಲುಗೇದಗೆ ಮಾವು ಚಂಪಕಂ |
 ಸುಮನಸಪೂರಪಡ್ಡಳಿ ಸುಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಳೆಯಶೋಕೆ ಜಾಜಿ ತ
 ತ್ತ್ಯಮದೆ ಶಿರೀಷ ಕೇಳ್ಕೆಳದಿ ಯೀಪದಿನಾರಸಮಾಸ್ತ್ರನಂಬುಗಳ್ || ೧೪ || ೧೩

ನೆರೆದಿಂಗಳ್ಳಿನಪಂ ಬಸಂತ ಸತತಂ ನಂದೀಶನಂತೀಶ್ವರಂ
 ಮೆರೆವಭ್ರಂ ಕುಸುಮಾಸ್ತ್ರನಯ್ಯ ಬಿದಿ ತಾಂ ಭೋಗೀಂದ್ರ ವೀರೇಶ್ವರಂ |
 ಪೆರೆದಾಳ್ತಾತನ ರಾಣಿಯಗ್ನಿ ಗಣಪಂ ದೇವೇಂದ್ರ ವಾತಂ ಜಲಂ
 ಸರಮೀನಧ್ವಜನಿಂತಿವಕ್ರಮದೆ ಪುಷ್ಪಾಸ್ತ್ರಾಧಿದೇವರ್ಕಳುಂ || ೧೫ ||

೧೬ ಶ್ರುತ್ಕಂಠರೇ ಮನ್ಮಥಾಸ್ತ್ರಗಳ್—

a ಉ|| ಕುಮುದ ನವೀನಮೋಲ್ಲೆ ಸುರಹೊನ್ನೆ ಸುಮಾದಲ ಲೋಕ್ಪಿ ನೈದಿಲು
 ತ್ತಮವಹ ಕೆಂಪುದಾವರೆಗಳಾ ಬಲುಗೇದಗೆ ಮಾವು ಚಂಪಕಂ |
 ಸುಮನಸಪೂರಪಾದರಿಯು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಳೆಯಶೋಕೆ ಜಾಜಿ ತ
 ತ್ತ್ಯಮದೆ ಶಿರೀಷಮಿಂತಿವು ವಿರಾಜಿಸ ಕಾಮನ ಪೋಡಶಾಸ್ತ್ರಗಳ್ || ೧ ||

b ಇನಿವಿಲ್ಲಂಬುಜನಾಳಮು
 ಮನುನಯದಿಂ ಶಚ್ಚಿಯಲರ ಮಾವಿನ ತಳಿರುಂ |
 ಘನವೆನಿಸ ಕುಸುಮಮಂಜರಿ
 ಮನಸಿಜಗಿವು ಕಾರ್ಮುಕಂಗಳಂಬುಜನಯನೇ || ೨ ||

c ಇನಿವಿಲ್ಲೆಸುಗೆಗೆ ಮಲ್ಲಿಗೆ
 ಯನುನಯದಿಂ ಶ್ರುತ್ಯ ಮಂಜರಿಗೆ ತಾಮರಸಂ |
 ಘನವಾದ ತಳಿರ್ವಿಲ್ಲಿಗೆ
 ಕೊನರುತ್ತೆಸಗುವುದಶೋಕೆ ತಪ್ಪದು ತರುಣೇ || ೩ ||

d ತಾವರೆವಿಲ್ಲಿಗೆ ಚೂತಂ
 ಛಾವಿಸು ನೀಂ ಮರಕತಕ್ಕೆ ನೈದಿಲ್ಲಣೆಯುಂ |
 ಅವಂಸಿದಲಚಿಯಸುಗೆಗೆ
 ತಾವರೆವಿಲ್ಲೆಂದು ಪೇಳ್ವುದಂಬುಜವದನೇ || ೪ ||

e ಉರಮುರುಣಸರಸಿಜಕ್ಕಂ || ೫ ||

f ಮೆಲ್ಲೆದ್ದೆಗೆ ಕಮಲ ಬಲ್ಲೊಲೆ
 ಯಲ್ಲಿಗೆ ನವಚೂತ ಮುತ್ತಿಯೆಡೆಗಮತೋಕಾ |
 ಪಲ್ಲವ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿಗೆ
 ಮಲ್ಲಿಗೆ ನಾಣೆದಗೆ ಮದನ ನೈದಿಲ ಗೆಲವಂ || ೬ ||

ದೋಣೆಯೊಳ್ಳನ್ನೊಂದಂಜೈ
 ಗಣೆಯೊಳ್ಳೈಗೈಸಿ ಮಿಕ್ಕು ರತಿಪತಿ ವೀರಂ |
 ಗಣೆಯಿಪನೆ ಮಿಕ್ಕರಾರುವ
 ಪಡೆಗಂಣುಳ್ಳವನನೆಚ್ಚು ಕುಸುಮಾಸ್ತ್ರಗಳಂ || ೧೩ ||

ಕೆಂದಾವರೆಗಾಕಾಶಮ
 ದಂದಾಗಣಪತಿಯತೋಕೆಗಂ ಪತಿ ಚೂತ |
 ಕೃಂದು ಭಯಂಕರಸರ್ಪಂ
 ಸಂದಂ ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆಯ್ಗುಯುತ್ಪಲಕೆ ಶಿವಂ || ೧೪ ||

ಮಿಗಿಲಭಿಲಾಷೆ ಚಂತೆಗೆ ಸರೋಜ ಸುಯಿಲ್ಲಪನಕ್ಕತೋಕ ತಾಂ
 ಸೊಗಸಳದಂಗಳಕಂದಿಯುಣಿಸಂ ತೊರೆಯಲ್ವ ವಚೂತಮಂತು ತಾ |
 ಬಗೆವಿಕಳತ್ತ ಮೌನಮುರೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಂದತಿಮೂರ್ಛಿ ಜೀವಮಂ
 ತಗವ ೧೫ ಶರೀರಮಂ ಕುಮುದದಿಂದೆಸಲಂಗಳನೊಲ್ಲಗಲ್ಲರಂ || ೧೫ ||

ಉರಮರುಣಸರಸಿಜಕ್ಕಂ
 ನಿರತಂ ನೇತ್ರಗಳತೋಕಕಂ ಕುಚಗಳ್ಳಾ |
 ಮರಕಂ ಮಸ್ತಕಮಲ್ಲಿಗೆ
 ಯರಳಿಂಗುತ್ಪಲಕೆ ಯೋನಿ ಗುರಿಯಾಗರ್ಕುಂ || ೧೬ ||

ಆ ಯೆಂಬೀ ಸ್ವರಮಬ್ಬಕೆ
 ಈ ಯೆಂಬೀ ಸ್ವರಮತೋಕೆಯೆಂಬಿಂಗಂ ತಾಂ |
 ಊ ಯೆಂಬೀ ಸ್ವರ ಮಾವಿಗೆ
 ಏ ಯೆಂಬಿದು ಮಲ್ಲಿಕಕ್ಕೆ ಓ ವುತ್ಪಲಕಂ || ೧೭ ||

ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂ ಮಂತ್ರಿಸಿ
 ಕಾಮಂ ಕಾರ್ವಿಲ್ಲನಾರಿ ವಿನಿದೈಗಣೆಯಂ |
 ಪ್ರೇಮದಿನಿದರ್ಧರಗಲ್ಲೊಡೆ
 ಕಾಮಂ ನಿಸದೆಚ್ಚು ಕೊಲ್ವು ನಿಷ್ಕಾಮತೆಯಿಂ || ೧೮ ||

ಮೋಹಭೇದಗಳ ವಿವರ

ಕುಸುಬಿಯ ಪೂವಿನ ಬಂಣಂ
 ಮೊಸತಾಗಿರೆ ರಂಜಿಸಿದು ಮೊದಲೊಳ್ಳತ್ತಂ |
 ಮಸುಳಪ ತೆರದಿಂ ನೇಹಂ
 ಪಸರಿಸಿ ಬಿಡೆ ಚಂದ್ರಿಕಾಸಮಂ ತಾನೆಂಬರ್ || ೧೯ ||

ಪರಿಕಿಸೆ ನೀಲಿಯ ಬಣಂ
 ಬರೆವರೆ ಮೊದಲಂತೆ ವರ್ಣಮಿಲ್ಲಂ ಬಿಟ್ಟುಂ |
 ಪರೆಯದುಮಾತೆರದಿಂ ನಿಂ
 ತಿರೆ ಮೋಹಂ ನೀಲಿವಂಣಮೆಂಬರ್ಬಲ್ಲರ್ || ೨೩ ||

ಚಿರುವೇರಿನ ಬಣ್ಣಂ ಮಿಗೆ
 ಪರಿಯಲ್ಯಂಬರವ ಬಿಡದುಮಾತೆರದಿಂ ತಾಂ |
 ತುರುಗಿರ್ಕು ನೇಹವಾತನು
 ಮರವಂನಂ ಬಿಡದು ಮೈದೊರದುಮಾಯಾಸಂ || ೨೪ ||

ಮೂದೆರದ ಮೋಹಮಲ್ಲದೆ
 ಕಾದಲೆ ಬೇರಿನ್ನು ಮೋಹ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲಂ |
 ಭೇದಕವಿಬಗೆ ಮೂರರು
 ಪಾಧಿಯೊಳಂ ಪಲವು ತೆರದೆ ನೇಹಮನುಸುರ್ವರ್ || ೨೫ ||

ಪಿಂದನ ಜನ್ಮದ ಋಣಸಂ
 ಬಂಧದ ಮೋಹಮುಮದೊಂದು ವಿದ್ಯಾಮೋಹಂ |
 ಸಂಧಿಸುಗು ಕಾಮಕಳೆಗಳ
 ಬಂಧಗಳಂ ಚಿತ್ರತಿಯ ಮೋಹಮದೊಂದುಂ || ೨೬ ||

ಮಂದಾನಿಲ ಚಂದ್ರೋದಯ
 ಸುಂದರನುಡಿವಕ್ಕೆ ಕೋಕಿಲಾಳಾಪಕ್ಯಂ |
 ಬಂದು ಮೊರೆವಳಿಗೆ ವಿರಹಂ
 ಕುಂದದು ಬನದೊಳ್ ಬಸಂತನೈತರೆ ಕಾಂತೇ || ೨೭ ||*

ವಾಣಿಯ ನಾಕ್ಯತುರಿನ ಪೊಸ
 ತಾಣ ಕಲಾಳಗಳ ಪೊಸರಸೋದ್ಭಾವಗಳೊಳ್ |
 ಜಾಣಿನ ನೆಲೆವನೆ ಯೆನಿಸಿದ
 ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳಭಿನವಸುಕೇಶಿರಾಜಕವೀಶಂ || ೨೮ ||

ಇದವಿಲಸುಕವಿಜನೋತ್ತಂಗಳಾನವಕೇಶಿರಾಜವಿರಚಿತ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನಾಖ್ಯಪ್ರಬಂಧದೊಳ್
 ಚತುರ್ಥಾಶ್ವಾಸಂ ಸಮಾಪ್ತಂ.

ಶ್ರೀಶ್ರೀ

ಃ

* ಈ ಪದ್ಯವು ಧಾತ್ರತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಅನುಬಂಧ ೧

ಪದ್ಯಗಳ ಹೋಲಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿ

ಬೆಂಗಳೂರು ಮುದ್ರಣ	ಧಾರವಾಡದ ಮುದ್ರಣ	ಮದರಾಸಿನ ಮುದ್ರಣ	ಬೆಂಗಳೂರು ಮುದ್ರಣ	ಧಾರವಾಡದ ಮುದ್ರಣ	ಮದರಾಸಿನ ಮುದ್ರಣ
೧	೧	—	೩೩	೪೫	—
೨	೮	೨	೩೪	೪೬	೩೪
೩	೯	೩	೩೫	೪೭	೩೫
೪	೧೦	೪	೩೬	೪೮	೩೬
೫	೧೧	೫	೩೭	೫೧	೪೦
೬	೧೫	೮	೩೮	೫೪	೪೧
೭	೪೯	೪೨	೩೯	೫೫	—
೮	೧೭	—	೪೦	೫೬	೪೪
೯	೧೮	೧೦	೪೧	೫೭	೪೫
೧೦	೧೯	೧೧	೪೨	೫೮	—
೧೧	೨೦	೧೨	೪೩	೫೯	೪೭
೧೨	೨೧	—	೪೪	೬೦	೪೮
೧೩	೨೨	೧೩	೪೫	೬೧	೪೯
೧೪	೨೩	೧೪	೪೬	೬೨	೫೦
೧೫	೨೫	೧೫		II	
೧೬	೨೭	೧೮	೧	೪	೯೯
೧೭	೨೮	೧೯	೨	೫	೧೦೦
೧೮	೨೯	೨೩	೩	೬	೧೦೧
೧೯	೩೧	೨೧	೪	೭	೧೦೨
೨೦	೩೨	೨೪	೫	೮	೧೦೩
೨೧	೩೩	೨೫	೬	೮	೧೦೫
೨೨	೩೪	೨೬	೭	೯	೧೦೪
೨೩	೩೫	—	೮	೧೦	—
೨೪	೩೬	—	೯	೧೧	೧೦೭
೨೫	೩೭	—	೧೦	೧೨	೧೦೮
೨೬	೩೮	—	೧೧	೧೩	೧೦೯
೨೭	೩೯	೨೮	೧೨	೧೪	೧೧೦
೨೮	೪೦	—	೧೩	೧೫	೧೧೧
೨೯	೪೧	—	೧೪	೨೦	೧೧೪
೩೦	೪೨	೩೧	೧೫	೧೯	೧೧೫
೩೧	೪೩	೩೨	೧೬	೨೨	೧೧೮
೩೨	೪೪	೩೩	೧೭	೨೦	೧೧೬

ಬೆಂಗಳೂರು ಮುದ್ರಣ	ಧಾರವಾಡದ ಮುದ್ರಣ	ಮದರಾಸಿನ ಮುದ್ರಣ	ಬೆಂಗಳೂರು ಮುದ್ರಣ	ಧಾರವಾಡದ ಮುದ್ರಣ	ಮದರಾಸಿನ ಮುದ್ರಣ
೧೮	೨೪	—	೩೧	೩೯	೮೭
೧೯	೨೫	—	೩೨	—	—
೨೦	೨೬	—	೩೩	—	೭೭
೨೧	೨೭	೧೪೬	೩೪	(I ೧೪)	೯
೨೨	* ೩೯	—	೩೫	೨೮	—
೨೩	೩೭	೧೫೮	೩೬	೪೦	—
೨೪	* ೪೬	—	—	IV	—
	III	—	೧	—	—
೧	೪	—	೨	—	—
೨	೫	೮೪	೩	—	—
೩	೬	—	೪	—	—
೪	೭	—	೫	೧೦	—
೫	೮	—	೬	೧೧	—
೬	೧೧	—	೭	೧೨	—
೭	೧೦	೮೫	೮	೧೩	—
೮	೧೨	—	೯	೧೪	[೫೯]
೯	೧೩	—	೧೦	೧೫	೮೮ [೬೧]
೧೦	೧೪	—	೧೧	೧೬	೮೯
೧೧	೧೫	—	೧೨	೧೮	—
೧೨	೧೬	—	೧೩	೧೯	—
೧೩	೧೭	—	೧೪	೨೧	—
೧೪	೧೮	—	೧೫	೨೨	—
೧೫	೧೯	—	೧೬	೨೩	—
೧೬	೨೦	—	೧೭	೨೪	—
೧೭	೨೧	—	೧೮	೨೫	—
೧೮	೨೨	—	೧೯	೨೬	—
೧೯	೨೩	—	೨೦	೨೮	—
೨೦	೨೪	—	೨೧	೨೯	—
೨೧	೨೫	—	೨೨	೩೦	—
೨೨	೨೬	—	೨೩	೩೧	—
೨೩	—	—	೨೪	೩೨	—
೨೪	—	—	೨೫	೩೩	—
೨೫	೨೭	—	೨೬	೩೪	—
೨೬	೩೦	—	೨೭	—	—
೨೭	೩೧	—	೨೮	೪೦	—
೨೮	೩೨	—	—	—	—
೨೯	೩೩	—	—	—	—
೩೦	೩೪	—	—	—	—

[] ಇವು ಕನೆಯ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಪದ್ಯಗಳ ಅಕಾರಾದಿ

	ಅಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ		ಅಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ
ಆಸ್ತರನಕ್ಷಮು	೨-೧೬	ಕಚಟಿಸ್ತು ರ	೩-೨೨
ಅಗಿನಿಗಣದ	೧-೨೮	ಕಂದದ ಮೊದಲ	೨-೨೩
ಆಚನರಜ	೩-೧	ಕನ್ನ ಡಗಳ ಬಗೆ	೪-೧
ಆರಸಿಂಗೂರ್ಧ್ವರ್	೩-೨೪	ಕಮಠನತಿರಮ್ಯ	೧-೧೨
ಆರಿಯೂರ್ಧ್ವರ್ ಮುಖಿ	೩-೨೩	ಕವಿಜಿಹ್ವಾ ಬಂಧನ	೧-೨
ಆರಿಲಿಂಗಗಳೊಂ	೪-೨	ಕವಿತಾಪತಿಸಾಮಂ	೩-೧೦
		ಕಾಕೀಕೂಕೇ	೩-೪
ಆಯೆಂದೀಸ್ತ ರ	೪-೨೦	ಕಾಮಿತ ಮೀವ	೨-೧೬
		ಕುಂಭಲಸಚ್ಚ ಮರ್	೨-೧೨
ಇಂದುಗಣಾಂತ್ಯದೆ	೧-೩೪	ಕುಮುದನವೀನಮೊಲ್ಲೆ	೪-೧೪
ಇನಗಣದ ಮುಂತೆ	೧-೩೬	ಕುವಲಯದಳನಿಭ	೩-೬
ಇನನಿರ್ವತಾರೆ	೩-೧೧	ಕುಸುಬಿಯ ಪೂವಿನ	೪-೨೨
ಇನನಾರಂ ಜಗಣಂ	೧-೯	ಕೆಂದಾವರೆಗಾಕಾಶ	೪-೧೬
ಇನಿವಿಲ್ಲಂಬುಜ	೪-೧೪b	ಕೊರಲಂ ಜಿಹ್ವಾ	೩-೨೫
ಇನಿವಿಲ್ಲಿಸುಗೆಗೆ	೪-೧೪೦		
ಇಸ್ತು ತೆರದವಡಿ	೨-೨೦	ಗಗನಗಣಾಗ್ರದೊ	೧-೨೬
		ಗಂಧನಹಗಣದ	೧-೨೬
ಈ ಮಂತ್ರಗಳೆಂ	೪-೨೧	ಗುರುಲಘು ಮೂರಿರೆ	೧-೬
ಈ ವಿಧದಲಕ್ಷಣಂ	೩-೨೨		
		ಚಿರುವೇರಿನ ಬಣ್ಣಂ	೪-೨೪
ಉರಮುರುಣಸರಸಿಜ	೪-೧೯		
	೪-೧೪೦	ಜಲಗಣದ ಮುಂತಿದೆ	೧-೨೩
ಎಂದುಂ ಪುಟ್ಟುಂ	೨-೬	ಡಸ್ತುಖಿಧಭಯಂ	೩-೧೬
ಎಸೆವಾ ಈ ಊ	೩-೩		
		ತಗಣದ ಮುಂತಿದೆ	೧-೩೧
ಏಕಾಂಬಕ	೧-೧೦	ತನುವಾದ್ಯಂ ನಾಲಗೆ	೩-೩೫
		ತಾವರೆವಿಲ್ಲಿಗೆ	೪-೧೪d
ಒಂದೆರಡಕ್ಕ ರಗಳ	೪-೧೨		
ಒಪ್ಪುವ ಯಗಣದ	೧-೨೫	ದಶಕೂಟದ ವಿವರಣೆ	೩-೧೨
ಒಳಗನ್ನಡ ಬೆಳು	೪-೨	ದಿನ ಪತಿ ದೈತ್ಯ	೩-೨೬

	ಅಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ		ಅಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ
ದುರಿತಕರಶ್ಲೋಲ	೩-೧೮	ಮತ್ತವರ ಮುಂತಣ	೩-೧೫
ದೇವಗಣಂ ಪೀತಾಭಂ	೧-೪೬	ಮದನ ಮದ ದಪನ	೨-೧೪
ದೊಣೆಯೊಳ್ ಪನ್ನೊಂದಂ	೪-೧೬	ಮಂದಾನಿಲಚಂದ್ರೋ	೪-೨೭
	ಭ	ಮಯರನ ತಜಭನ ಗಣಕಂ	೧-೧೫
ಧರೆಗಿಂದೀವರ	೧-೧೩	ಮಯರನತಜಭನ ಗಣಸಂ	೧-೧೪
ಧರಜಲವನಲಾ	೧-೧೮	ಮಾರಾರಿಯದ್ರಿಜಾ	೨-೫
	ಶ	ಮಿಗಿಲಭಲಾಷೆ	೪-೧೮
ನಗಣಂಬ್ಬು	೧-೧೯	ಮಿಗಿಲೆನಿಪಗ್ಗಿ	೧-೩೩
ನಗೆನಯನ ಮಡಿ	೪-೧೧	ಮೂಡಲ್ ನ ಗಣ	೧-೧೬
ನೀಲಾಭಂಮಿಗೆ	೧-೪೨	ಮೂದಿದದ ಮೊಡ	೪-೨೫
ನೆರೆದಿಂಗಳ್ ದಿನಪಂ	೪-೧೫	ಮೂವತ್ತಾರಾಲಂಕೃತಿ	೪-೬
ನೊಂದರ್ ಬಿಂದರ್	೩-೩೧	ಮೊಟ್ಟಿದೆಗೆಕಮಲ	೪-೧೪f
	ಪ	ಮೊದಲಕ್ಕರದಿಂ	೨-೧
ಪತ್ತು ನಿಘಂಟಿನ	೪-೯	ಮೊದಲಸ್ವರ ಕಪ್ಪಂ	೩-೧೪
ಪದಪದ್ಯದಮೊದಲಕ್ಕರ ಕೊದವಿದ	೩-೯		ಯ
ಪದಪದ್ಯದಮೊದಲಕ್ಕರವದು ತಪ್ಪದೆ	೨-೧೯	ಯಗಣದ ಮುಂತಿಡೆ	೧-೨೨
ಪದಪದ್ಯಪತಿನಾಮ	೩-೩೬	ಯಗಣಂ ನ ವ	೧-೪೦
ಪಂಕಿಸಿ ನೀಲಿಯ	೪-೨೩		ರ
ಪರುಷಂ ಸೋಂಕಿದ	೧-೩೮	ರಗಣಮದಗ್ಗಿ	೧-೧೭
ಪಳೆಯೊಳುಗನ್ನಡ	೪-೪	ರಗಣಮುರುರಕ್ತ	೧-೪೧
ಪಾಲೆಟ್ಟಿದುರಂ	೨-೯	ರಗಣಾಗ್ರದೆ	೧-೩೨
ಪಿಂದಣಜನ್ನದ	೪-೨೬	ರಾಜಿಸುವರಕ್ತವರ್ಣಂ	೧-೪೪
ಪೀತಂ ನೀಲಂ	೧-೭		ಲ
ಪುರುಹೂತಗಣ	೨-೨೪	ಲಕ್ಷಣಶಿಕ್ಷಾ	೧-೩
ಪೆರೆಸೂರ್ಯ	೧-೧೧	ಲಿಂಗತ್ರಯವಚನ	೩-೩೩
ಪೊಗೆವಂಣಂ ತಗಣಂ	೧-೪೩		ಶ
	ಬ	ವಡಿ ಎಂಬುದು ತೆಲುಗಿಂ	೨-೧೮
ಬಾಲಸ್ವರ ವಿದೆ	೩-೫	ವರ್ಣಂ ಕ ಖ ಗ ಘ	೩-೩೧
ಬಿಳಿದಪ್ಪವರ್ಣ	೧-೪೫	ನಾಣೆಯವಾಕ್ಯತುರಿನ	೪-೨೮
ಬೀಕೆಂಬರೇನ	೪-೧೩	ನಾಸವ ವಶ್ಚಿನಿ	೩-೨೮
	ಭ	ವಿಧುಗಣದ ಮುಂದೆ	೧-೩೫
ಭಾವಕಿ ಕೇಳಕ್ಕರ	೩-೨೯	ವಿಧುಮುಖಿ ಮದನನ	೨-೧೩
ಭಾವಿನೆ ಪದಪದ್ಯಂ	೧-೩೭	ವಿಧುಮುಖಿವರ್ಗ	೩-೮
ಭೂತಪತಿ ವರ್ತಮಾನ	೪-೮	ವಿಷಮಮೃತನಾಕ್ಯ	೩-೧೩
	ಮ	ಶಂಬರ ಶಿರಧರ	೨-೧೧
ಮಗಣದ ಮುಂತಿಡೆ	೧-೨೨	ಶಿರದೊಳ್ ದೇವ	೧-೮
ಮಗಣದಮೊದಲಿ	೧-೨೧	ಶಿವನೈದುಮೊಗ	೩-೩೦
ಮತ್ತಂಪ್ರಾಸಂ	೨-೧೦	ಶ್ರೀಮದ್ಗಂಗಾ	೧-೧

ಸ	ಅಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ	ಅಶ್ವಾಸ ಪದ್ಯ
	ಸಿತವರ್ಣಂ ಮುಗಣಂ	೧-೩೯
ಸಕ್ಕಜಗಂನಡ	ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಮಯ	೧-೩೦
ಸಕಲರಸಭಾವ	ಸೀಸಕ್ಕಂಪದ	೨-೨೨
ಸಗ್ಗದಸರಸಿಜ	ಸುದತಿ ಕ ಖಿ ವರ್ಣ	೩-೧೬
ಸಂದರ್ಭಂವ್ಯದು	ಸುರಮರ ಸುಮನೋ	೪-೧೦
ಸದಮಲಸುಜ್ಞಾನೋ	ಸುರಸ ಸಮಸ್ತಿತ	೨-೧೫
ಸನ್ಮಾರ್ಗಸ್ವದ	ಸೊಂಕಿಲ್ಲದೆ	೧-೫
ಸಭಗಣಮೆರಡಿರೆ		
ಸ್ವರಗಳ ಪುಲ್ಲಿಂಗಂ	ಹರಿಕರಿ ವ್ಯಸಭಂ	೨-೨
ಸ್ವರವಡಿ ಎಂಬಂ	ಹರಿಧರೆ ಪಂಚ	೩-೨೬
ಸರಸಿಜಸಖಗಣ		
ಸರಿಪಣೆಕಡಿ	ಕೃಷ್ಣಚಚ್ಚಿ	೩-೨೦
ಸಿಂಗಗಜವ್ಯಸಭ	ಛಾವರ್ಣಂಧನ	೩-೧೯

